

לקוטי תורה המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה כה תברכו את בני ישראל
ביאור הפנימי בברכת כהנים

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציורים

פרשת נשא
שנה ג' | גליון קד
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב
עורך ראשי

הרב מנחם דאברוסקין – הרב ברוך וילהעלם
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב (+1) 718-650-6295
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

פתח דבר

בשבת והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמור "ד"ה כה תברכו את בני ישראל", בסדרת "לקוטי תורה המבואר", שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקלה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו "ביאורי מושגים" - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמור.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

בכדי להקל על הלומד והמעניין, הגהות כ"ק אדמו"ר הצ"צ נדפסו בתור הערות (באותיות כגון דא) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמור.

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

כ"ה אייר - מ' לעומר ה'תשע"ד

בברכת שבתא טבא,

מכון לעבדך באמת הרב לוי געלב

ד"ה

כה תברכו את

בני ישראל

ביאור הפנימי בברכת כהנים

המאמר לפרשת במדבר

נדבת הרה"ח הרה"ת

ר' דוד שיחי' פארקאש

יהי רצון שיתברך בכל מילי דמיטב,

ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה,

תמיד כל הימים

תוכן הפרקים

פרק א

קושיות בענין ברכת כהנים, סדר הברכות, ואיך יתכן שהקב"ה נושא פנים לישראל.....ז

פרק ב

חיות כל הדברים מבחינת אותיות, ועבודת האדם להעלות חיות זו לשרשה.....ח

פרק ג

הטעם שתפילה נמשלה לסולם, ושעל ידה אפשר לגשת לאכילה עם הכוונה הראויה.....יב

פרק ד

עניינה של ברכת 'וברכך ה' וישמרך', נתינת כח להתעוררות האהבה, והשמירה לזה.....כא

פרק ה

עניינה של ברכת 'יאר ה' פניו אליך' - התעוררות מלמעלה בכח התעוררות האדם מלמטה.....כה

פרק ו

עניינה של 'ויחנך', וענין הפנימי של ברכת המזון.....כח

פרק ז

ענין 'ישא ה' פניו אליך' - המשכה מלמעלה מהשתלשלות.....כט

פרק ח

ענין 'וישם לך שלום' - לחבר ולקשר מלמעלה מהשתלשלות עם השתלשלות.....לא

פרק ט

ענין 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', לימוד מתוך ביטול שגורם המשכת אלקות.....לו

ב"ה. לקו"ת פ' נשא, ד"ה כה תברכו את בני ישראל וגו' [כו, א – כו, א]

פרשת נשא

כה א כה תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך ה' כו' יאר ה' כו' ישא ה' כו'. הנה אמרו רז"ל^א, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, כתיב בתורה אשר לא ישא פנים כו', ואתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית כו'.^ב

פרק א

קושיות בענין ברכת כהנים, סדר הברכות ואיך יתכן שהקב"ה נושא פנים לישראל

"כה" ^א תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך ה' כו' יאר ה' כו' ישא ה' כו'".^ב

[כתיב "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו [שאר הכהנים] לאמר, כה תברכו את בני ישראל אמור להם [ברכת כהנים]: יברכך ה' [שיתברכו נכסיך (רש"י)] וישמךך [שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך (שם)]; יאר ה' פניו אליך [יראה לך פנים שוחקות פנים צהובות (שם)] ויחנך [יתן לך חן (שם)]; ישא ה' פניו אליך [יכבוש כעסו (שם)] וישם לך שלום. ושמך את שמי [יברכום בשם המפורש (שם)] על בני ישראל ואני אברכם [לישראל, ואסכים עם הכהנים. דבר אחר: ואני אברכם לכהנים (שם)]."

נמצא שתוכנו הכללי של פסוק זה הוא שהקב"ה מצווה את הכהנים לברך את בני ישראל בברכה המיוחדת לכהנים.

ומאמר זה יבאר את הפירוש הפנימי של ברכת כהנים ושייכותה לעבודת ה' של כל אחד מישראל].

הנה, אמרו רז"ל^א: 'אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, כתיב בתורה^ב 'אשר לא ישא פנים כו' [ולא יקח שחד], ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב - בברכת כהנים - 'ישא ה' פניו אליך! אמר להם [הקב"ה למלאכי השרת במענה לשאלתם]: וכי לא אשא פנים לישראל? שכתבתי להם בתורה^ד 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך' - שיש לברך את ה' רק כאשר אוכל כדי שיעזר שביעה, והם מדקדקים על עצמם עד כזית כו' - לברך את ה' אפילו בשיעור קטן יותר מכדי שביעה.^ב

הגהות צמח צדק

א. פרק ג דברכות דף כ' עמוד ב'. ב. וכן הוא בברכות נשא פרשה י"א [ז].

הנחות תקע"ז ע' קכת.
ראה גם ד"ה זה בסה"מ תשל"א. תשמ"ה.
2. במדבר ו, כג-כו.
3. דברים י, יז.
4. שם ח, י.

1. הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:
הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ח"ב ע' תפח.
ד"ה זה במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר-א ע' רכב
מיוסד על המאמר בסה"מ תקס"ו. מאמרי אדמו"ר האמצעי

וצריך להבין ענין זה שבשביל הדקדוק שמדקדקים עד כזית יש נשיאת פנים למעלה. וגם להבין המשך הברכות הללו דלכאורה אין להם סדר, אך הנה כו ב צריך להקדים ביאור ענין ברכת המזון ולמה צריכין שביעה מן התורה.

והענין הוא, כי הנה כתיב וברכת את ה', את דייקא, והן האותיות שמאל"ף ועד תי"ו. דהנה כל הדברים נבראו באותיות, שבעשרה מאמרות נברא העולם, והאותיות שבעשרה מאמרות הן הן חיות כל הדברים וקיומם

פרק ב

חיות כל הדברים מבחינת אותיות ועבודת האדם להעלות חיות זו לשרשה

והענין הוא - ליישב קושיות אלו:

[ובהקדים ביאור דבר נוסף:]

כי הנה⁶, כתיב⁷ "וּבְרַכְתָּ אֶת ה'", 'את' דייקא, והן האותיות שמאל"ף ועד תי"ו - תיבת 'את' מורכבת מאותיות א' ות', ורומזת לכל אותיות האל"ף ב"ת. וזהו 'וברכת את' (כפי שיבואר גם להלן) שיברך וימשיך (ברכה לשון המשכה) משורש כל האותיות למטה.

[והולך ומבאר ענין האותיות ('את' - כל

אותיות האל"ף ב"ת) למעלה:]

דהנה, כל הדברים נבראו באותיות, ש'פַּעֲשָׁה מֵאֲמֹרֹת נִבְרָא הָעוֹלָם⁸, והאותיות שבעשרה מאמרות הן הן חיות כל הדברים וקיומם והתהוותם מאין ליש.

כל הדברים שבעולם נבראו באמצעות אותיות רוחניות, שזוהי משמעות מאמר רז"ל 'בעשרה מאמרות נברא העולם', שהעשרה מאמרות 'ויאמר ה' יהי אור' 'ויאמר ה' יהי רקיע' מורכבים מאותיות. וענין האותיות למעלה הוא השפעת אור

וצריך להבין ענין זה שבשביל הדקדוק שמדקדקים עד כזית יש 'נשיאת פנים' למעלה.

יש להבין את הטעם לכך שמפני דבר זה דווקא הקב"ה נושא פנים לבני ישראל, הרי יש דברים וחומרות אחרות שבני ישראל מחמירים על עצמם והם אפילו גדולות יותר מזו (שזהו "דקדוק קל" (סה"מ תקס"ו)), ולא נאמר בהם שהקב"ה נושא פנים לישראל בשבילן! ועוד זאת, שזהו "שלא כדת של תורה, שנאמר 'לא ישא פנים'" (מאמרי אדמו"ר האמצעי)!

וגם להבין המשך הברכות הללו - ג' הברכות של ברכת כהנים, דלכאורה אין להם סדר - מדוע הברכה (יברכך) באה לפני השמירה (ישמרך), ולמה באה אחר כך דווקא בחינת הארת פנים ונתינת חן.

אך, הנה, צריך להקדים ביאור ענין ברכת המזון⁵, ולמה צריכין שביעה מן התורה?

בכדי להבין ענין הנשיאת פנים המוזכר בברכת כהנים, יש להקדים את ביאור עניינו של ברכת המזון, שהוא הדבר הגורם לנשיאת פנים, זו, וכן יש להבין מהו הטעם הפנימי שכדי להתחייב בברכת המזון מן התורה צריכים שיעור שביעה, כמו שכתוב 'ואכלת ושבעת וברכת'.

7. דברים ח, י: 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך'.

8. אבות ריש פרק ה.

5. ראה לקו"ת עקב י"ד, ב. וראה סידור שער ברהמ"ז ק"ב, א ואילך.

6. ראה אוה"ת עקב כרך ה ע' א"כה.

והתהוותם מאין ליש. על ידי צירופי אותיות וחילופים ותמורות כו', וגם נפש האדם היא מלאה אותיות, כי אתה נפחת ב', וכתוב ויפח באפיו נשמת חיים.

אלא שמאור וחיות זו נמשכת הארה והתפשטות על ידי צמצומים והעלמות, ומאור זה מקבלים שאר הנבראים. וזהו ענין חילופים ותמורות וכו', שכולם אינם העשרה מאמרות עצמם אלא חילופים ותמורות אותיותיהם, היינו אור מצומצם יותר הנמשך מהם.

ולנבראים שהם כלים קטנים ביותר יש צורך בצמצום גדול מאד, וזהו ענין גימטריאות, שהוא רק חשבון ומספר האותיות, ולא האותיות עצמן כלל (בניגוד לתמורות וחילופים, שהם עדיין אותן האותיות), שזה מורה על צמצום גדול עוד יותר.

וגם נפש האדם היא מלאה אותיות.¹¹

כמו שהעשרה מאמרות שמהם באו כל הנבראים, הם מקור כל האותיות. עד"ז נפש האדם למטה שבכוחה להביא גילוי בחי' האותיות האלויות בנבראים היא ג"כ מלאה אותיות.¹²

[והטעם לכך שנפש האדם מלאה

באותיות:]

כי 'אתה נפחת ב'י',¹³ וכתוב¹⁴ "ויפח באפיו נשמת חיים" - הקב"ה נפח, כביכול, את נפש האדם לתוכו.

וחיות אלקי מההעלם אל הגילוי לצורך ההתהוות, כשם שאותיות דיבור האדם הן מגלות מה שהיה קודם צפון ונעלם בלבו. והאותיות הפרטיות של שמו של כל דבר מורות על האור והחיות הפרטית הנמשכת ונובעת בנברא פרטי זה, לגרום את התהוותו מאין ליש.⁹

על-ידי צירופי אותיות וחילופים ותמורות כו'.¹⁰

ואותיות כל הדברים שבלשון הקודש הן הן חיותם וקיומם של כל הדברים והתהוותם מאין ליש כנבראים פרטיים נפרדים ושונים זה מזה.

וגם הנבראים ששמותם אינו מפורש בעשרה מאמרות, מקבלים חיותם מאותם אותיות. כי על ידי צירופי אותיות שבעשרה מאמרות, וחילופיהן, תמורותיהן, והגימטריאות שלהן, כלולים כל הנבראים בעשרה מאמרות.

שכל אופנים אלו מורים על מיעוט וצמצום בהאור והחיות אלקית שבעשרה מאמרות עצמם, כי אין הנבראים הפרטיים כלים להכיל אור וגילוי זה שבעשרה מאמרות עצמם, שהוא גדול ועצום מאד, אלא רק הנבראים הגדולים שנזכרו בהם.

9. התהוות כל העולמות עליונים ותחתונים ממנו ית' היא בבחי' יש מאין, כי קודם שנבראו לא היו קיימים כלל, והתהוות באופן כזה היא בשונה מהתהוות של 'יש מיש' ועילה ועלול, היינו, שמדריגה אחת נמשכת למדריגה שלאחריה, כי זה יתכן רק כאשר שתי המדריגות הן בערך זו לזו, ולכן ממדריגה אחת יכולה להיות המשכת והתהוות המדריגה שאחריה. אך התהוות העולמות היא בבחי' יש מאין, כי מאחר שכל העולמות הם בגדר גבול (ואפילו לעולמות העליונים יש ציור והגדרה מסויימת), הרי הם באין ערוך לגמרי לגביו ית', שהוא בבחי' אין סוף ובלי גבול ממש. ולכן, התהוותם היא באופן של יש מאין, היינו שקודם שנבראו אין הם ניכרים כלל ואינם תופסים מקום כלל במקורם למעלה אלא נתהוו מאין ממש.

10. ראה שער היחוד והאמונה פרק א.

11. ראה ס"י פ"ב מ"א ואלך בענין כ"ב אותיות [בעולם שנה נפש]. ראה לקו"ת בחקותי מה, ד. הנסמן במאמרי אדה"ז פרשיות לע' תרלט. מאמרי אדה"א במדבר-א ע' שט (בהוספות לע' רכד). וראה אגה"ק סימן ה'.

12. והסימן לכך שהנפש מלאה אותיות הוא מזה שכאשר האדם מדבר אינו צריך לחשוב איך לצייר את האותיות בפיו ולשונו, אלא הן יוצאות מפיו מאליהן, ומצטיירות בהציור הנצרך מבלי הכנה כלל. וזהו משום שהנפש עצמה כבר מלאה אותיות, שהן טבועות בה מעצם טבעה.

13. ברכת 'אלקי נשמה'.

14. בראשית ב, ד.

והיינו ברוח פיו יתברך כי וברוח פיו כל צבאם, ורוח פיו יתברך הוא המהוה את הכל על ידי בחינת אותיות, והן האותיות שבעשרה מאמרות.

והנה כתיב ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים כו', שהוא קרא והמשיך שמותיהן שהם צירופי אותיות שבעשרה מאמרות, שבהם נבראו מההעלם אל הגילוי להיות בהם גילוי החיות מרוח פיו יתברך כדי להעלותן ולקשרן במקורן, כי עלייתן והתקשרותן במקורן הוא על ידי האדם, שהוא

שהשם אשר יקראו לו בלשון הקודש (דהיינו הצירוף הפרטי הנמשך מעשרה מאמרות) הוא מחיה אותו, ואם כן, הרי כבר היו להם השמות קודם בריאת האדם, שהרי האדם נברא באחרונה אחר יצירת דומם-צומח-חי, וכמאמר 'ואפילו יתוש קדמך' (ע"פ ה'ביאור' למאמר זה)!

אלא הענין הוא:

שהוא 'קרא' והמשיך שמותיהן - שהם צירופי אותיות שבעשרה מאמרות, שבהם נבראו - מההעלם אל הגילוי, להיות בהם גילוי החיות מ'רוח פיו' יתברך, כדי להעלותן ולקשרן במקורן¹⁷.

- דהיינו, ענין הקריאה הוא המשכה, כאדם הקורא לחבירו לבוא אליו, וכמו כן, אדם הראשון המשיך את אותיות כל הנבראים מההעלם אל הגילוי. כלומר, שהמשיך את חיות זו ממקור האותיות, 'רוח פיו' יתברך, וגילה אותה בהם, ובכך פעל העלאתם והתקשרותם של כל הנבראים בשורשם ומקורם.

[מבאר מדוע דווקא האדם היה יכול לפעול

דבר זה - התעלות כל הנבראים לשורשם:]

כי עלייתן והתקשרותן [של כל הנבראים] במקורן הוא על-ידי האדם, שהוא הראש

והיינו, ב'רוח פיו' יתברך - הנפש באה לאדם מרוח פיו של הקב"ה, שזהו ענין 'נפח' את הנפש לתוך האדם, היינו, שבאה מרוח פיו יתברך. כי "וַיְבָרֶךְ פִּי כָּל צִבְאוֹם"¹⁵ - שכל הדברים שבעולם נבראו באמצעות 'רוח פיו' יתברך, וכך הוא בנפש האדם, כנ"ל.

ו'רוח פיו' יתברך הוא המהוה את הכל על-ידי בחינת אותיות, והן האותיות שבעשרה מאמרות.

רוח היוצא מפיו של הקב"ה, כביכול, הוא המהוה את כל הנבראים באמצעות בחינת אותיות, שהן מחלקות ומפרידות את השפעה פשוטה זו של 'רוח פיו' לדרגות ובחינות שונות בשביל התהוות נבראים שונים. ואותיות אלו הן הן האותיות שבעשרה מאמרות שבהן ועל ידן נברא העולם.

ועד"ז נפש האדם שנאמר עליה "ויפח באפיו", שיש בה בחי' הפנימיות של האלוקות. היא ג"כ מלאה אותיות.

והנה, כתיב¹⁶ "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם כו' [וְלִכְל חַיַּת הַשָּׂדֶה]".

לכאורה אינו מובן לפי מה שמבואר בחסידות

15. תהלים לג, ו.

16. בראשית ב, כ. וראה ביאור הענין בביאורי הזהר להצ"ח ח"ב ע' תתקמג. אוה"ת בראשית-ג תקמא, ב. סה"מ תרכ"ט ע' קלו. סה"מ תרל"ד ע' עז. המשך מים

רבים תרל"ו פרק כב.

17. מובא בלקוטי תורה פ' מטות פב, ב. אור התורה וישב רעג, ב. וראה בסה"מ תרכ"ט שם בשם השל"ה.

הראש לכל בחינות הדומם צומח חי, והוא הממשיך גילוי חיותן ממקור החיות מרוח פיו יתברך.^ג ולכן על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. שמוצא פי ה' שבמאכל הן האותיות שבו שיצאו מפי ה', הוא רוח פיו יתברך.^ד להחיות את האדם, בכדי שבו ועל ידו יבואו לשרשן ומקורן, בחינת פי ה' בעצמו. שעליו אמרו והלא במאמר אחד יכול להבראות, הוא המאמר הכולל כל העשרה מאמרות, וממנו נמשכו ונתחלקו עשרה מאמרות פרטים. ועל ידי האדם באים למאמר

מה' מוצא פי ה' - היינו החיות והשפע האלקי - שבמאכל.

[ומבאר הכוונה בכך שהאדם זקוק לקבל את חיותו מבחינת 'מוצא פי ה' שבמאכל:]

בכדי שבו ועל-ידו [באמצעות האדם] יבואו [האותיות שבמאכל זה] לשרשן ומקורן, בחינת פ' ה' בעצמו - מקור האותיות.

כלומר, מאחר שבכוח האדם דווקא להעלות את כל הנבראים, כנ"ל, לכן הקב"ה קבע אשר האדם זקוק לקבל את חיותו מדברים אלו, כי על ידי זה שהאדם יאכל דברים אלו מתוך כוונה לשם שמים, ומשתמש בכח וחיות זו שקיבל מאכילתו לצורך עבודת ה', הרי הוא מקשר את החיות שבמאכל (מוצא פי ה', אותיות) למקורה ושורשה (פי ה' עצמו).

שעליו - על דרגה זו (פי ה' בעצמו) - אמרו¹⁹: 'והלא במאמר אחד יכול להבראות', הוא המאמר הכולל כל העשרה מאמרות, וממנו נמשכו ונתחלקו עשרה מאמרות פרטים.

היינו, מה שאמרו שהעולם היה יכול להבראות במאמר אחד (אין זה רק לתאר מה הי' יכול להיות,

לכל בחינות הדומם-צומח-חי, והוא הממשיך גילוי חיותן ממקור החיות מ'רוח פיו' יתברך.^ג בירור ועליית כל הדברים שבעולם למעלה למקורם באלקות נעשה על ידי עבודת האדם, כי הוא הראש לכל סוגי הבריאה דומם צומח חי מדבר, והשלמת הכוונה שלהם תלוי' בהאדם, שהוא תכלית הבריאה כולה. ולכן בכוח ויכולת האדם דווקא להמשיך מבחינת 'רוח פיו' יתברך מלמעלה למטה שתתגלה בהם ותפעל את העלאתם.

ולכן - בגלל שהעלאת כל הנבראים תלוי' באדם, "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם"¹⁸ - כנאמר 'לא על הלחם לבודו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', שחיות האדם לא באה מגשמיות הלחם עצמה, אלא מה' מוצא פי ה' שבלחם, כפי שממשיך לבאר את עניינו.

ש'מוצא פי ה' שבמאכל הן האותיות שבו - היינו החיות אלקית המיוחדת השופעת במאכל גשמי זה להחיותו ולקיימו.

[מבאר מדוע האותיות מכונות 'מוצא פי ה':]

שיצאו מפי ה', הוא 'רוח פיו' יתברך - מקור האותיות. להחיות את האדם - האדם מקבל את חיותו

הגהות צמח צדק

ג. ועיין מענין "ויקרא האדם שמות" ברבות בראשית פרשה י"ז [פיסקא ה]. וריש פרשת חקת. ד. עיין מה שכתוב ב'ביאור' על פסוק 'ונתתי לך מהלכים' [אזה"ת חנוכה-ה תתק"ח, א. תתקכ"ב, ב ואילך], מענין: שיש ב' בחינות בהאותיות, היינו, א' - האותיות שיצאו מפי ה', והב' - אותן שבמקורן, כמו על-דרך-משל כח הדיבור שבאדם בו, ושכמו כן יש ב' בחינות אלו באותיות המחשבה בו, עיין שם. ואם כן, מה שכתוב "שבו ועל ידו יבואו לשרשן

לאדמו"ר הרשב"ב וכו"ה פדה בשלום תש"ד לאדמו"ר הריי"צ וכו"ה וידבר את כל הדברים וכו"ה בעשרה מאמרות תשכ"ח).

18. דברים ח, ג.
19. אבות שם (וראה בפרטיות כד"ה פדה בשלום תרנ"ט

הכולל, כי הוא הממשיך להם הגילוי משם. וזהו וברכת א"ת, דהיינו, להמשיך הגילוי משרש בחינת אותיות מרוח פיו יתברך, כדי שעל ידי זה יתעלו ויתקשרו במקורן.^ה

ב. אך, הנה כח זה להמשכה זו התלויה באדם, היינו על ידי מלחמת האדם בנפשו הבהמית. כי הנה לחם הוא מלשון או לחם שערים,^ו שפירושו הוא לשון מלחמה. וכמו שכתוב: נהמא על פום חרבא ייכול,

פרק ג

הטעם שתפילה נמשלה לסולם, ושעל ידה אפשר לגשת לאכילה עם הכוונה הראויה

[וכעת הולך ומבאר כיצד ביכולת האדם להמשיך מדרגה עליונה זו - שורש ומקור האותיות]:

ב. אך, הנה, כח זה להמשכה זו התלויה באדם, היינו, על-ידי מלחמת האדם בנפשו הבהמית.

הכח המיוחד הזה שיש לאדם להמשיך ממקור האותיות ובכך לפעול את התעלות והתקשרות דברים גשמיים אלו למקורם ניתן לאדם על ידי שלוחם מלחמה פנימית עם נפשו הבהמית.

[והולך ומבאר מלחמה זו בין האדם והנפש הבהמית (שעל ידה ניתן לאדם את הכח להמשיך ממקור האותיות):]

כי הנה, 'לחם' הוא מלשון "או לחם שערים", שפירושו [של מילת 'לחם' כאן] הוא לשון מלחמה (כן פירושו מפרשי הפסוק).

[ומבאר מהו הקשר הפנימי בין לחם ומלחמה:]

וכמו שכתוב: 'נַהֲמָא עַל פּוּם חֲרָבָא יִיכּוּל' - לחם על פי החרב יאכל. כלומר, מכאן רואים

אלא) קאי על דרגה אלקית גבוהה מאד שבה כל העשרה מאמרות כלולים במאמר אחד כולל, כדוגמת הגרעין שממנו מסתעפים כל חלקי ופרטי האילן, שבהגרעין כל הפרטים כלולים יחד.

ועל-ידי האדם באים למאמר הכולל, כי הוא הממשיך להם הגילוי מ'שם' - משורש ומקור האותיות, בחינת 'רוח פיו' יתברך, ועל ידי שמאיר עליהם משם זה גורם שיתעלו לשם.

וזהו "וּבִרְכָּתָא" - ברכה עניינה המשכה, וכאמור לעיל ש'את' רומזת לכל אותיות האל"ף ב"ת, מאל"ף ועד תי"ו, דהיינו, להמשיך הגילוי משרש בחינת אותיות מ'רוח פיו' יתברך - 'מאמר הכולל', מקור האותיות, כדי שעל-ידי-זה יתעלו ויתקשרו [כל הנבראים] במקורן.^ה

וזהו ביאור עניינו של ברכת המזון לפי פנימיות הדברים (כפי שהקשה לעיל) - 'וברכת את', להמשיך הארה והתגלות משורש ומקור האותיות, בחינת 'רוח פיו', לתוך כל הנבראים, כדי לפעול את ברור והעלאת כל הנבראים לשורש ומקור זה.

הגהות צמח צדק

ומקור, בחינת 'פי ה' בעצמו', היינו, שיבואו לשרש ומקור האותיות כמו שהן במקור. ועיין בספר של בינונים פרק כ', ופרק כ"א - שם מבאר ענין הדיבור והאותיות של הקב"ה מה עניינם למעלה באלקות. ה. ועיין בזהר ויגש דף ר"ז עמוד ב', ודף ר"ח עמוד א' ובפרשת תרומה. ו. שופטים ה, ח. ז. בזהר בלק דקפ"ח ב'.

והיינו, על ידי התפילה, כי שעת צלותא שעת קרבא, וכמו שכתוב רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ולכן כתיב תחילה לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם כו' ואחר כך ואספת דגנך כו', כי מתחילה צריך להיות לאהבה,

שבחים אלו בגדולתו יתברך, הנה, על ידי זה נעשה 'חרב פיפיות בידם', יוכלו ללחום נגד האויב הרוחני שלהם - נפשם הבהמית - לשכנע גם אותה לאהוב את ה', וכן לאחוז בחרבו הרוחני וללחום עם נפשו הבהמית בעת האכילה.

ולכן, כתיב תחילה "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ כָּל לְבַבְכֶם כו' [ובְּכָל נַפְשְׁכֶם]", ואחר-כך "וְאָסַפְתָּ דִּגְנְךָ כו' [וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ]"²², כי מתחילה צריך להיות 'לאהבה'.²³

על פי הנ"ל - שעבודת התפילה מכינה את האדם להמלחמה בעת האכילה - יובן הטעם הפנימי לסדר הדברים בקריאת שמע (שהיא עיקר התפילה). שתחילה כתיב 'לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם', ורק אחר כך כתיב 'ואספת דגנך תירושך ויצהרך', כי מתחילה קודם האכילה (ואספת דגנך) צריך להיות 'לאהבה' - התעוררות אהבת ה' בתפילה. כי רק על ידי כך ביכולת האדם לאכול כדבעי עם כוונה אלקית, כי על ידי שלוחם עם נפשו הבהמית בתפילה יוכל ללחום נגד תאוותה בשעת האכילה, לאכול מתוך כוונה הראויה, כנ"ל, ולולי המלחמה עם הנפש הבהמית בשעת התפילה, היא תשלוט על האדם באכילתו, להיות שקוע בתאוות האכילה והתענוג שמקבל ממנה.

שאכילה כרוכה במלחמה פנימית ונפשית, שכאשר האדם ניגש לאכול לחם עליו לנהל מלחמה (עם חרב) נגד נפשו הבהמית, שלא מפני התאוה, אלא לשם שמים שיהיה לו כח לעבוד את ה'.

[ומבאר איך האדם יכול לאכול עם 'חרב'

כביכול:]

והיינו, על-ידי התפילה - עבודת התפילה נותנת לאדם את הכח ללחום את מלחמת האכילה ולאכול כדבעי.

כי "שְׁעַת צְלוֹתָא שְׁעַת קְרָבָא"²⁰ - זמן תפילה זמן מלחמה. כלומר, שבעת התפילה על האדם ללחום מלחמה פנימית נגד נפשו הבהמית בכוונה לשכנע אותה גם כן לאהוב את ה'.

וכמו שכתוב²¹ "רִוּמּוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם, וְחָרֵב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם".

- פירוש לפי פשוטו, בגרונם יספרו רוממות הא-ל, וזה תהיה לחרב פיפיות [חדודה משתי הצדדים] בידם, רוצה לומר, על ידי זה יגברו על האויב כאילו אחזו בידם חרב בעלת שתי פיות (רש"י מצו"ד).

ובעומק יותר האויב כאן מתייחס לאויב הרוחני שיש בכל אחד - הנפש הבהמית. שעל ידי ש'רוממות א-ל בגרונם' בשעת התפילה, שמשבחים את ה' ומתבוננים בתוכנם של

22. דברים יא, יג-יד.

23. ראה אוה"ת תרומה ע' א'שסז. בסה"מ תקס"ו ע' רכט

יש עוד ענין שלא הובא כאן.

20. זח"ג רמג, א. ובכ"מ. וראה לקו"ת ריש פרשת תצא הא' והב' (חסידות מבוארת - עבודת התפילה עמ' רה ואילך).

21. תהלים קמט, ו.

ופירוש אהבה מלשון אבה, דהיינו רצון. והכוונה שיהיה רצון האדם וחפצו ובקשתו בכל לב ונפש להיות גילוי אלקותו ויחודו יתברך בעולם ונפש. וכמו שהיה קודם בריאת העולם שהיה הוא לברו הוא במקום העולם הזה השפל בבחינת גילוי כי לא היה עדיין עולם המעלים ומסתיר כו'. וכמו שיהיה באלף השביעי כו', וככה הוא ממש גם עתה קמיה דכולא כלא חשיבי קמיה, כי

ורוצה שהמשכה והתגלות זו תבוא בכללות בכל העולם ובמיוחד תורגש בנפשו הפרטית.

וכמו שהיה קודם בריאת העולם, שהיה הוא לברו הוא [הקב"ה עצמו] במקום העולם הזה השפל בבחינת גילוי²⁵, כי לא היה עדיין עולם המעלים ומסתיר²⁶ כו'.

קודם בריאת העולמות הקב"ה עצמו היה בגלוי, כי עדיין לא היתה מציאות אחרת שיכולה להעלים ולהסתיר עליו. ורצון האדם המתעורר בתפילה הוא שיחזור להיות מצב כזה כמו שהיה לפני הבריאה - התגלות האמת, שהקב"ה הוא המציאות האמיתית היחידה.

וכמו שיהיה באלף השביעי²⁷ כו' - שגם אז (כמו שהיה קודם הבריאה) יהיה גילוי מהותו ועצמותו יתברך ממש, והאדם רוצה שמצב זה יהיה גם עכשיו.

וככה הוא ממש גם עתה קמיה - לפני הקב"ה עצמו (מהמבט וההסתכלות של הקב"ה, כביכול), ד'כולא כלא חשיבי קמיה'²⁸, כי

[מבאר ענין אהבה זו שבתפילה בפרטיות יותר:]

ופירוש 'אהבה' מלשון 'אבה'²⁴, דהיינו, רצון - כמו שכתוב (דברים כג, ו): 'ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם', שלא רצה לשמוע אל הקללות שלו. והפירוש הפנימי במה שנאמר בתפילה 'לאהבה את ה' הוא להגיע לרצון גדול ותשוקה נפלאה להתקרב אל ה', כפי שממשיך.

והכוונה - כוונה הפנימית במה שנאמר 'לאהבה את ה' אלקיכם בכל לבבכם', אהבה מלשון רצון:

שיהיה רצון האדם וחפצו ובקשתו בכל לב ונפש להיות גילוי אלקותו ויחודו יתברך [למטה] בעולם ונפש - 'לאהבה את ה'', אהבה במובן של רצון, עניינו הוא, שהאדם מתעורר ברצון ותשוקה גדולה לדבקה בו יתברך, וכדי לעשות כך רוצה להמשיך את מהותו ועצמותו יתברך מלמעלה למטה, ולהרגיש את אחדותו האמיתית, שהוא המציאות האמיתית היחידה, ו'אין עוד מלבדו'.

24. ראה שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב (צב, רע"א - ובמהדורת תשס"ג ע' צד). מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח ח"א קצט, ב. וש"נ. סה"מ תרכ"ז ע' עב. וש"נ. וראה תו"א לב, ג. לקו"ת בלק עא, ב. מסעי פח, ד. ואתחנן ט, ב. שה"ש יז, א.

25. צע"ק דהרי קודם ברה"ע לא היה עוה"ז ואיך היה בעוה"ז? ואולי צריך לנקד במקום בחיריק תחת הבית ולא מלשון מקום עם קמץ תחת המם ועוד י"ל.

26. כידוע ש'עולם' הוא מלשון העלם. לשון התיקוני זהר (תיקון מ"ב). לקו"ת במדבר ה, ג בשם קהלת רבה ג, יא. ובביאורי הזהר להצ"צ כרך א ע' שנה מציין לפסחים

נ, א. לביאור הענין ראה לקו"ת פ' שלח, ד"ה שלח. ועל הכתוב (שמות ג, טו): 'זה שמי לעלם, וזה זכרי לדר דר', דרשו ד'לעולם' כתיב חסר וי"ו, לומר, העלימהו [שמו ית'], שלא יקרא ככתבו (פסחים נ, א. שמות רבה ג, ז).

27. ראה ר"ה לא, א.

28. זהר חלק א יא, ב. זהר בהקדמה יא, ב. ראשית חכמה שער היראה ש"א, פ"ז ז, רע"א. מאמרי אדה"א תקס"ו ע' שמא. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרגו. וראה גם מאמרי אדה"א אתהלק לאזניא ע' ר ואילך - נדפס גם בתור הקדמה לסליחות קה"ת תשכ"ג ואילך. תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 352 ואילך.

לקוטי כה תברכו את בני ישראל תורה זו

אני ה' לא שניתני כתיב. רק שלפנינו העולם מסתיר ומעלים כו'. וזהו ואהבת את הוי' אלהיך, שתאבה ותחפון שהוי"ה שהוא היה הוה ויהיה בחינת לא שניתני ואין עוד ממש מלבדו, הוא יהיה אלקיך בבחינת גילוי ממש בנפש ובעולם שלא יהא העולם מעלים כו', אלא כמו שלמעלה כולא קמיה כלא כו' ואין עוד מלבדו כו', כך יהיה למטה בגילוי בלי שום הסתר פנים והעלם

שתאבה ותחפון.

- כמבואר ש'אהבה' לשון 'אבה' היינו רצון, וזהו 'ואהבת' - "שתאבה ותחפון".

[וכעת יבאר במה הוא חפץ - 'את הוי'

אלקיך' דהיינו:]

ש'הוי"ה' - שהוא היה הוה ויהיה, בחינת 'לא שניתני', ואין עוד ממש מלבדו³¹ - מהותו ועצמותו יתברך (כידוע³², שהוי' נקרא שם העצם לפי שמורה על עצמותו יתברך ממש³³).

- הוא יהיה 'אלקיך', בבחינת גילוי ממש בנפש ובעולם - אלקה שלך, כוחך וחיותך³⁴, שמהותו יתברך, הוי', תחדור ותתגלה באדם ובעולם.

[כלומר:]

שלא יהא העולם מעלים כו' [ומסתיר על אלקות], אלא כמו שלמעלה 'כולא קמיה כלא כו' [חשיב], ואין עוד מלבדו כו' - שניכר איך שהקב"ה הוא המציאות האמיתית היחידה, כך יהיה למטה בגילוי - מהמבט שלנו, בלי שום הסתר פנים והעלם

"אני ה' לא שניתני"²⁹ כתיב - הקב"ה לא השתנה על ידי הבריאה, שכמו שהיה קודם הבריאה המציאות היחידה, כך הוא גם עכשיו, ולגביו כל העולמות כאילו אינם קיימים כלל, ולכן גם עכשיו לגבי הקב"ה עצמו הוא בגילוי למטה כמו למעלה.

רק שלפנינו העולם מסתיר ומעלים כו' - ההעלם הוא רק לגבינו שוכני מטה, אבל לאמיתו של דבר אין העלם והסתר זה אמיתי, כי לגבי הקב"ה אין זה העלם, כנ"ל, כי ההעלם הרי בא ממנו, ואין דבר יכול להעלים על עצמו.

וזהו 'ואהבת את הוי' אלהיך'³⁰.

על פי זה יובן הפירוש הפנימי במה שאומרים בקריאת שמע 'ואהבת את הוי' אלקיך', שלכאורה יש כאן לשון מיותר, שהיה יכול לומר 'ואהבת את ה' או 'ואהבת את אלקיך', ומדוע נקט הכתוב ב' השמות דייקא - 'ואהבת את ה' אלקיך'.

[תחילה מפרש 'ואהבת':]

ממש בלי שום שינוי. כי הקב"ה בכבודו בעצמו הוא למעלה לגמרי ממדידה והגבלה (של זמן ומקום), וכל הבריאה אינה פועלת בו ית' שום שינוי, כי הוא באין ערוך הימנה.

34. ידוע דאחד הפירושים בשם אלקים הוא מלשון כח (כמו 'זאת אילי הארץ לקח' - גבורי הארץ), וענינו - שהוא ית' בעל כל הכוחות כולם (שו"ע או"ח סימן ה'), ולפי זה, הפירוש הפנימי ב'אלקיך' - אלקה שלך - הוא (לא רק שהקב"ה שולט עליך, אלא) שהקב"ה הוא כוחך וחיותך.

29. מלאכי ג, ו.

30. דברים ו, ה.

31. דברים ד, לה.

32. ראה כסף משנה הל' ע"ז פ"ה ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד'). מורה נבוכים ח"א פס"א ואילך.

עיקרים מאמר ב פכ"ח.

33. ולכן תיבת 'הוי"ה' כוללת בתוכה ג' תיבות 'יהי', 'הוה', ו'יהיה', וזהו מפני שהוי' נק' שם העצם, דקאי על מהותו ועצמותו ית' ממש, דלגבי הוא ית' עצמו העבר וההווה והעתיד (היה, הוה, ויהיה) כולם שוים

מכחות הנפש הבהמית המסתירים ומעלימים גילוי זה, ונמשכים אחר גשמיות עולם הזה וחומריותו, שנראה לעיני בשר ליש' ודבר בפני עצמו, רק ולעבדו בכל לבבכם בב' לבבות כו'.

ולכן התפילה היא סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שצריך להתחיל ממטה מטה, תחילה ברכת השחר פוקח עורים זוקף כפופים כו',

ולכן, התפילה היא "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה"³⁶.

ומאחר והחפץ שבתפילה הוא להמשיך גילוי אלקות למטה כמו שהוא למעלה, וכן להפוך את נפשו הבהמית לאהוב את ה', לכן נמשלה התפילה לסולם (כמו שאמרו בזוהר (ח"א רס"ו, ריש ע"ב. ח"ג ש"ו, ריש ע"ב, וראה גם תקו"ז תיקון מה (פ"ג, א)) 'סולם דא הוא צלותא'). דכמו שענין הסולם הוא שבו ועל ידו ניתן לעלות מלמטה למעלה, כך התפילה היא הדרך שבה האדם יכול ללכת ולעלות מלמטה למעלה ולהתקרב לאלקות ולהגיע לרצון זה, ועד להפיכת הנפש הבהמית לאהבת ה'.

שצריך להתחיל ממטה מטה - כמו שעולים בסולם באמצעות השלבים התחתונים שבו, כך הוא בתפילה, שכדי לעלות למעלה מעלה לדרגות הכי עליונות, יש צורך להתחיל מדרגות תחתונות ביותר, כפי שהולך ומבאר.

תחילה ברכת השחר - 'פוקח עורים' זוקף כפופים' כו' - "שהמה ענינים גשמיים ודברים תחתונים" (סה"מ תקס"ו ע' רל), "שהן הכל בגוף הגשמי בעולם הזה השפל" (מאמרי אדמו"ר האמצעי).

- "ואחר כך הולך ועולה במדריגה יותר גבוה, כמו בפסוקי דזמרה, עד שמספרים איך

מכחות הנפש הבהמית המסתירים ומעלימים גילוי זה, ונמשכים אחר גשמיות עולם הזה וחומריותו, שנראה לעיני בשר ליש' ודבר בפני עצמו.

כלומר, רצון האדם הוא שיהיה גילוי אלקות למטה כמו שהוא בגילוי למעלה. ולא כמו מצב הדברים כמו שהוא עכשיו שנפשו הבהמית מעלימה ומסתירה על האמת האלקית, כי הנפש הבהמית ממשיכה ומפתה את האדם ללכת אחרי תאוות לבו, להיות שקוע בתאוות ותענוגי עולם הזה וחומריותו, וזה גורם שהאדם לא יוכל לראות אלקות. ורצון האדם הוא שיהיה 'הוי' אלקיך', אלקות בבחינת גילוי, ללא שום העלם והסתור מצד הנפש הבהמית.

רק "ולעבדו בכל לבבכם", בב' לבבות³⁵ כו'.

רצון זה יכול לבוא לידי פועל על ידי הענין ד'ולעבדו בכל לבבכם'. כלומר, על דרך דרשת רז"ל על הפסוק 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך' - בשני יצריך, שהיה יכול לומר 'בכל לבך' לשון יחיד, ומזה שנקט 'בכל לבבך' משמע ב' לבבות, היינו, נפשו האלקית ונפשו הבהמית, ששתיים צריכות לבוא לאהבת ה'. וזו הדרך לבוא לכך שנפשו הבהמית לא תעלים ותסתיר על אלקות, שהאדם יעבוד להפוך אותה שגם היא תבוא לאהבת ה' ותהיה נמשכת אחרי אלקות.

35. ראה ברכות פ"ט, מ"ה. (נד, א). 36. בראשית כח, יב. וראה זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. ת"ז תמ"ה לקו"ת שה"ש טז, ד.

שכל התפילה היא בחינות ברכות ברוך אתה כו' שהן המשכות גילוי כו ג אלקות בעולם ונפש להיות בבחינת אתה כאילו הוא לנוכח כו'. וצריך להיות כסדר ממטה למעלה, תחילה ממדריגות התחתונות, עד שיבוא לקיום ואהבת למסור נפשו באחד ממש, ולהיות ואהבת בכל לבבך כו'.^ח

להיות בבחינת 'אתה' - כאילו הוא לנוכח כו' - 'ברוך' - המשכת אור אלקי מלמעלה למטה כדי שיהיה בבחינת 'אתה', בגילוי. שכן 'אתה' הוא לשון נוכח, שמשמעו שמדבר למי שעומד מיד לפניו, היינו, ענין הגילוי.

וצריך להיות כסדר ממטה למעלה, תחילה ממדריגות התחתונות - כנ"ל בברכות השחר, ואחר כך לפסוקי דזמרה, ברכת קריאת שמע, עד שיבוא לקיום "ואהבת" - למסור נפשו ב'אחד'³⁷ ממש, ולהיות "ואהבת בכל לבבך כו'" - בשני יצריך, שגם נפשו הבהמית תבוא לאהבת ה'.^ח

כאמור לעיל שתפילה נקראת 'סולם' כי כשם שבסולם צריכים ללכת מלמטה למעלה, כך בעבודת התפילה צריכים ללכת מדרגות תחתונות ולהתקדם לדרגות עליונות יותר. ולכן תחילה צריך האדם לעבוד בדרגות תחתונות יותר, כמבואר לעיל, שצריך להיות ברכות השחר שקשורות לדברים נמוכים, ואחר כך לעלות לפסוקי דזמרה בהתבוננות בגדלות ה' הניכרת מתוך הבריאה (מה גדלו מעשיך ה' ומה רבו מעשיך ה'), ואחר כך ברכות קריאת שמע, להתבונן בגודל הביטול של

שמלאכים העליונים אומרים שירה כמו ב'יוצר' כו', עד שבקריאת שמע אומרים בענין אחדות ה' ממש, שהוא למעלה מכל ההשתלשלות. וזהו 'וראשו מגיע השמימה' כו', וכמו הסולם שעולין בו במדריגות, כך בסדר התפילה יש מדריגות זו למעלה מזו" (סה"מ תקס"ו).

שכל התפילה היא בחינות ברכות, 'ברוך אתה כו' - כנראה בפרט בתפילת שמונה עשרה.

[ומבאר תוכן הכללי של ברכות:]

שהן המשכות גילוי אלקות בעולם ונפש.

כידוע³⁷, הענין הפנימי של ברכה הוא המשכה מלמעלה למטה³⁸, כלשון המשנה בכלאים (פ"ז מ"א): 'המברין את הגפן', היינו שמכופף ומוריד את ראש הגפן למטה בארץ כדי לזרוע אותה שיצמח ממנה עוד גפן (וכן כתיב (בראשית כ"ד י"א) 'ויברך את הגמלים', ופירושו שהרביצם למטה בארץ). ולכן כל ברכה שבתפילה ענינה המשכה והתגלות (של בחינה מסויימת באלקות) למטה.

[ומבאר דיוק נוסח הברכה - 'ברוך אתה

ה':]

הגהות צמח צדק

ח. ועיין מה שמבואר מזה בד"ה 'יונתי בחנוי הסלע' [לקו"ת שה"ש טז, ד ואילך].

מודים לה' על הטובה שנתן לנו את המצוה הזו, למה אומרים לשון 'ברוך' דווקא ולא לשון אחר של הודאה ושבח (כגון: 'מודים אנחנו לך')? אלא שחז"ל דייקו בלשונם ובחרו בלשון 'ברוך' בגלל טעם וכוונה פנימית.³⁹ ראה שו"ת הרשב"א ח"ה סנה"ה ב"ח טור או"ח ר"ס ס"א. פע"ח שער הק"ש פרק י"ב. וראה ספר הערכים חב"ד כרך ח בערך זה.

37. ראה גם זח"ג רע"מ עקב ער, סע"ב. תו"א מקץ לו, ד. חסידות מבוארת מועדים ח"א עמ' שפ"ב. לקו"ת ואתחנן ב, א. ביאורי זוהר עקב קיט, ד. תו"ח בשלח ח"א קס, ג. ושי"ג. סה"מ תר"ם ח"א ע' רלח. ושי"ג.
38. כי לכאורה תמוה, מהו הפי' בזה שאנו מברכים אותו ית' - 'ברוך אתה ה' ? וכי הוא ית' צריך לברכותינו? הלא אנו צריכים לברכות ה' ! ואם הכוונה בזה היא שאנו

כי הנה מצד שרש נפשו האלקית במקור חוצבה הרי היא בטבעה עולה ונכללת במאצילה ברוך הוא והנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה, רק שמצד כחות הנפש הבהמית המלוכשים בעולם הזה, שכל חיותם הוא מצד כחות החיונית של המאכלים שבנוגה שבהם מחיה האדם חיי גופו ונפשו הבהמית הרי הוא מקושר למטה. וצריך להעלות ולקשר נפשו בה' עד דאתכפיא סטרא אחרא ואתהפכא כו', ולעבדו בכל לבבכם בב' לבבות כו'. לכך צריך להתחיל ממטה למעלה בתפילה.

טבעי לעלות ולהכלל באלקות. ואיננה צריכה תיקון לעצמה, היא כבר מתוקנת ומבוררת, חלק מאלקות.

רק שמצד כחות הנפש הבהמית המלוכשים בעולם הזה, שכל חיותם הוא מצד כחות החיונית של המאכלים שב'נוגה'⁴² שבהם [ועל-ידם] מחיה האדם חיי גופו ונפשו הבהמית, הרי הוא [האדם] מקושר למטה - כי נפשו הבהמית מקושרת למטה בגשמיות על ידי זה שזקוקה למאכלים גשמיים שמקבלים חיותם מקליפת נוגה, דבר המעלים ומסתיר על אלקות (במידה מסויימת (ראה בהערה)).

וצריך להעלות ולקשר נפשו [הבהמית] בה', עד דאתכפיא סטרא אחרא ואתהפכא כו' [חשוכא לנהורא] - שמכניע את הנפש הבהמית ומהפך אותה לאהוב את ה' (תמורת אהבתו לתאוות גשמיות), ו"לעבדו בכל לבבכם", בב' לבבות כו' - לכן, יש צורך להפוך את נפשו הבהמית דווקא, שגם היא תבוא לאהבת ה', כי היא מעלימה ומסתירה על אלקות. ובגלל זה נאמר בקריאת שמע 'בכל לבבך', שרומז להתהפכות הנפש הבהמית שלא תהווה העלם והסתיר על אלקות. לבך, צריך להתחיל ממטה למעלה בתפילה - כי אף שמצד נפשו האלקית האדם נמצא בדרגה

המלאכים העליונים לפני ה', ובגודל אהבת וקירבת הקב"ה לנשמות ישראל.

ועד שיבוא לשיא ותכלית העילוי בתפילה, למסור את נפשו לה' באמירת ה' אחד בקריאת שמע. כלומר, על ידי שמתבונן ובא להכרה ברורה במוחו בענין אחדותו יתברך האמיתית, איך ש'אין עוד [מציאות אמיתית] מלבדו' ממש, יתעורר ברצון גדול למסור את נפשו ורצונו לה' כל כולו לה' לבדו. וכן לקיים בו מה שאומר בקריאת שמע 'ואהבת .. בכל לבבך' בשני יצריך, שגם נפשו הבהמית תבוא לאהבת ה' ולא תסתיר ותעלים עוד על אלקות, כנ"ל.

כי הנה, מצד שרש נפשו האלקית במקור חוצבה, הרי היא בטבעה עולה ונכללת במאצילה ברוך-הוא⁴⁰, והנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה⁴¹.

יש צורך לפעול שנפשו הבהמית דווקא תתהפך ותבוא לאהבת ה' (תמורת משיכתה הטבעית לתאוות עולם הזה).

כי נפשו האלקית שהיא חלק אלקה ממעל ממש, הרי מעצם טבעה היא עולה ונכללת למעלה במקורה ושורשה. כמו נר שטבעו לעלות למעלה, כך 'נר ה' נשמת אדם' יש לה רצון

40. ראה תניא פרק י"ח י"ט בענין 'נר ה' נשמת אדם'.

41. ע"ח שכו". ראה תניא פרק לז [מח, ב] ובליקוט פירושים - חסדיק שם.

42. הכוונה לקליפת נוגה' - קליפה של אור. קליפות הן

כחות הטומאה שמעלימים ומסתירים על אור הקדושה והאלקות, כשם שקליפה מכסה על הפרי שבה. יש בחינות קליפות שמעלימות לגמרי על האור שבהן, ויש שמעלימות הרבה אבל לא לגמרי, שיש בהם קצת גילוי אור. וקליפות

והיא סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה עד שמוגיע לאחד. ועל ידי זה מלאכי אלהים עלים וירדים בו באדם. כי האדם הוא שרש הכל וכמו שכתוב פני אריה אל הימין ופני שור מהשמאל כו', ודמות פניהם פני אדם כו' שכללותן הוא בחינת אדם שהוא הכולל כל הד' חיות. וכולם מתעלים בהתעלות נפש האדם בדכיותה באלקים חיים לאהבה את ה' כו'. ואחר כך כתיב ואספת דגנך, ללקט החיות שבדומם צומח חי שיתקבצו ויתאספו ממה שהיו פזורים ונדרים תחת ממשלת נוגה ויוכללו בבחינת אדם.

ודמות פניהם פני אדם כו', שכללותן [של כל ד' חיות המרכבה] הוא בחינת אדם - כנראה מכך שדמות פניהם של כל החיות היא פני אדם, שהוא הכולל כל הד' חיות - והטעם הפנימי לכך הוא משום שהאדם הוא תכלית הכוונה של כל הבריאה, ולכן הכל נכלל בו.

וכולם מתעלים בהתעלות נפש האדם בדכיותה באלקים חיים 'לאהבה את ה' כו' - וזהו 'ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו', באדם, כי הוא שורש ומקור הכל, כולל כללות כל המלאכים, ולכן כולם מתעלים על ידי התעלות נפש האדם בתפילה, שאפילו המלאכים עליונים עולים 'בו' - באדם - על ידי התעלות נפשו בשעת התפילה בהתעוררות אהבת ה'.

[על פי הנ"ל יובן האמור לעיל מדוע

מלחמת האכילה באה בכח מלחמת האדם עם

נפשו הבהמית בתפילה:]

ואחר-כך - אחר 'ואהבת' - כתיב⁴⁵ "ואספת דגנך", ללקט החיות שבדומם-צומח-חי, שיתקבצו ויתאספו ממה שהיו פזורים ונדרים תחת ממשלת 'נוגה'⁴⁶, ויוכללו בבחינת אדם -

גבוהה מאד, אבל נפשו הבהמית מקושרת למטה ממש (כי מקבלת חיותה מקליפת נוגה), ולכן צריך להתחיל מלמטה בתפילה כדי שיוכל להעלות גם את נפשו הבהמית שמקושרת למטה ממש.

והיא "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" - עד שמוגיע 'לאחד' - 'שמימה' רומז להדרגה הגבוהה ביותר בתפילה, שהיא קיום 'ואהבת', למסור נפשו ב'אחד', כנ"ל, והדרך היחידה והנכונה להגיע לכך היא על ידי שמטפס ועולה דרך כל השליכות של סולם התפילה, ממטה (ברכות השחר) למעלה (מסירת נפש באחד).

ועל-ידי-זה - התעלות האדם בתפילה (עד שמגיע לבחינת 'שמימה') - "מלאכי אלהים עלים ויורדים בו"⁴³ - באדם - שנפעלת העלאה גם במלאכים עליונים באמצעות העלאת האדם, 'בו'.

[מבאר הטעם לכך שהתעלות האדם

פועלת התעלות גם במלאכים עליונים:]

כי האדם הוא שרש הכל (כנ"ל), וכמו שכתוב⁴⁴ "פני אריה אל הימין, ופני שור מהשמאל כו',

הטמאים והאסורים מהתורה, שאין להם בירור ועלייה עד לעתיד לבוא, שאז יצא רוח הטומאה אעביר מן הארץ', שמציאות הקליפות וההעלם על אלקות יתבטל לגמרי.

43. בראשית כח, יב.

44. יחזקאל א, י.

45. דברים יא, יד.

46. ראה בהערה לעיל בביאור המושג 'קליפות' ו'קליפת נוגה'.

אלו שיש בהם קצת גילוי אור נקראות 'קליפת נוגה', 'נוגה' לשון אור. ודברים שמקבלים חיותם מקליפת נוגה הם כל הדברים המותרים, כמו מאכל כשר וכדומה, כיון שיש בהן קצת אור יכולות להתברר ולהתעלות לקדושה על ידי שהאדם ישתמש בדברים אלו לשם שמים (כגון שאוכל כדי שיהיה לו כח להתפלל וללמוד תורה). ואילו שלש קליפות הטמאות לגמרי, אין להן עלייה לעולם, והן כל הדברים

מה שאין בן קודם התפילה אסור לאכול, כי גם האדם עדיין אז מקושר למטה, ואיך יוכל לקשט אחרים. ולכן צריך מתחילה לקשט את עצמו ולהיות בבחינת אדם בגימטריא מ"ה בחינת ביטול, ואז על ידי זה אחר כך יוכל לתקן הדומם צומח חי כו'.^ט

אלקית שבמאכלים, הרי הוא עצמו איננו מקושר למעלה?

ולכן, צריך מתחילה לקשט את עצמו - על ידי התעוררות האהבה בעת התפילה, ולהיות בבחינת 'אדם' בגימטריא מ"ה⁴⁸, בחינת ביטול - דביקות בה' והתבטלות מוחלטת אליו, ואז, על-ידי-זה - שהוא בעצמו כבר מבורר ומתוקן ובמצב של התעלות והתבטלות - אחר-כך יוכל לתקן הדומם-צומח-חי כו' - לברר את החיות אלקית שבמאכלים גשמיים ולהעלותה לקדושה⁴⁹ (להלן יבאר שהעלאת הניצוצות בפועל היא כאשר האדם מתעלה למעלה באמצעות התעוררות האהבה לה' בשעת התפילה).^ט

כלומר, לאחר שמגיע לאהבת ה' ורצון ותשוקה לדבקה בו יתברך בעת התפילה, אז אפשר להיות 'אספת דגנך', עבודת האכילה, לאכול לשם שמים, שבכח האכילה ההיא יעבוד את ה' וילמוד תורה, שעל ידי כך יברר ויעלה את ניצוצות האלקיים הנמצאים במאכל גשמי זה. וכיון שכבר העלה את עצמו בשעת התפילה אפשר לו לעלות גם את הניצוצות האלקיים שבמאכל, כי שוב אינו מקושר למטה בגשמיות.

מה-שאינ-בן קודם התפילה אסור לאכול⁴⁷, כי גם האדם עדיין אז מקושר למטה, ואיך יוכל לקשט אחרים - איך יוכל להעלות את החיות

הגהות צמח צדק

ט. ועוד יש לומר - ביאור נוסף מדוע האדם צריך להעלות את עצמו תחילה כדי לפעול בירור והעלאת בחיות הדברים הגשמיים (מדוע מלחמת האכילה באה על ידי עבודת התפילה, כנזכר לעיל): כי נשמות ישראל עלו במחשבה (ב"ר רפ"א), היינו - פירוש פנימי בכך, שנמשכו מאותיות המחשבה, ועלייתן הוא הנגבה למעלה יותר, כנזכר על פסוק 'ושמתי בדכר' [לקו"ת פ' ראה כד, ד ואילך]. והנה, הדומם-צומח-חי נלקחו מאותיות הדיבור, כנזכר לעיל - 'מוצא פי ה''. ולכן, כדי להעלות אותיות הדיבור שירדו למטה בדומם-צומח-חי להעלותן לשרשן, שהוא על-ידי האדם שנלקח מאותיות המחשבה שלמעלה מאותיות הדיבור, ועל-כן, העלאת זו תלויה על-ידי שמתחילה יתקן עצמו, כמאמר (ב"מ קז, ב) 'קשוט עצמך, ואחר-כך דוקא קשוט אחרים', והוא - הפירוש הפנימי בזה - שמתחילה תתעלה נפשו, ששרשה מאותיות המחשבה, תתעלה במקור כח המחשבה, ועוד הנגבה למעלה כו' [יותר, בשורש הנעלה ביותר של הנשמה], אזי אחר-כך תוכל להעלות אותיות הדיבור כו' - המלוכשות בהמאכל של דומם צומח חי לשורשן ומקורן. ועיין מה שמבואר בד"ה 'לא הביט און ביעקב' [לקו"ת פ' בלק ע, ד ואילך]. ובפרשת ויחי בד"ה 'אסרי לגנף' [תו"א מו, ב].

(ממקור האותיות) נמשכת על ידי העבודה לברר את הנפש הבהמית, ואילו כאן משמע שאין האדם ממשיך דבר לברר, אלא מעלה את הניצוץ אלקי שבהם, על ידי שמתקן את נפשו הבהמית ומקשט את עצמו, ואין זה נוגע להמשכה מלמעלה משורש האותיות לכאורה! וצ"ע.

47. ברכות י, ב. ראה או"ח סימן פט, ג. וראה לקו"ת פינחס עט, ד.

48. תיקוני זהר בהקדמה בתחילתה, ובכ"מ.

49. לכאורה בסוף סעיף א' ביאר אשר העלאת הדברים הגשמיים באה על ידי המשכה משורש האותיות, בחינת רוח פיו, ובתחילת סעיף ב' ביאר שהמשכה זו

ג. והנה, עליית האדם הוא על ידי התפילה בבחינה הנ"ל, כי במקום שמגמת האדם וחפצו ותשוקתו שם נכלל ונדבק עצמותו ומהותו בכללו, כנודע. וזהו ענין הברכות יברכך ה', היינו להיות ריבוי העלאות ניצוצות הן כחות נפשיות האלקית והבהמיות שבאדם ושבמלאכים ומשקים ושאר צרכיו המתחדשות לבקרים ועולות למעלה בכל יום באתערותא דלתתא על ידי התפילה בריבוי וגודל עוצם התקשרות האהבה עזה שבקריאת שמע ותפילה.

פרק ד

עניינה של ברכת 'ברכך ה' וישמרך', נתינת כח להתעוררות האהבה, והשמירה לזה

ג. והנה, עליית האדם הוא על-ידי התפילה בבחינה הנ"ל - באהבה ורצון גדול ('ואהבת' לשון רצון) להתכלל בו יתברך עצמו.

[וטעם הדבר (כי לכאורה זו רק התעלות

רצונו ולא האדם כולו):]

כי במקום שמגמת האדם וחפצו ותשוקתו, שם נכלל ונדבק עצמותו ומהותו בכללו, כנודע⁵⁰.

בעת מסירות הרצון לה' נמסרים כל הכוחות יחד עמו. כמאמר הבעל שם טוב: "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא", היכן שהרצון נמצא - נמצא כל האדם. כי כאשר האדם רוצה דבר מסוים - הוא מושך יחד אתו את כל הכוחות. ולכן בשעת התפילה שישנה מסירות הרצון לה' - נמסרים יחד עמו כל הכוחות.

[וכעת יתחיל לבאר את ברכות כהנים,

תוכן הפנימי, וטעם הסדר המדויק שלהן (כפי

שהקשה בתחילת המאמר):]

וזהו ענין הברכות: "יְבָרְכְּךָ ה'" - "המשכת הכח 'אתערותא דלעילא' להיות ה'אתערותא דלתתא', בברכה והצלחה" (הביאור למאמר זה שבלקן"ת), כפי שממשיך לבאר תוכן התעוררות זו.

היינו - ברכה זו של 'ברכך' עניינה הוא לסייע להאדם, להיות ריבוי העלאות ניצוצות - הן כחות נפשיות האלקיות והבהמיות שבאדם ושבמלאכים ומשקים ושאר צרכיו - המתחדשות לבקרים⁵¹ ועולות למעלה בכל יום ב'אתערותא דלתתא' על-ידי התפילה בריבוי וגודל עוצם התקשרות האהבה עזה שבקריאת-שמע ותפילה (כנ"ל).

כלומר, יש כאן שלש שלבים, (א) תחילה האדם צריך לקשט את עצמו להתקשר לאלקות על ידי עבודת התפילה, להתעורר באהבת ה', שעל ידי זה אחר כך (ב) יוכל לאכול עם הכוונה הראויה ובכך לפעול בירור והפרדה בין גשמיות הדבר והניצוץ האלקי שבו, שאם כוונתו היא לשם שמים, כדי להשתמש בהכח שקיבל מהאכילה להתפלל וללמוד, אז הוא מפריד את הניצוץ האלקי שבמאכל מגשמיותו. (ג) ולאחר שפעל בירור זה יחזור להתפלל למחר ומתעורר באהבת ה' ורצון לאלקות, ואז בהתעלות האדם למעלה מתעלים עמו כל הניצוצות האלקיים שנתנו בו את הכח והחיות הנדרשים כדי להגיע להתעלות זו.

ו'ברכך' הוא הברכה לאדם מלמעלה שנותנת לאדם סיוע לעבודתו מלמטה למעלה לברר את הניצוצות האלקיים בשעת האכילה ואכן להתעורר באהבת ה' בשעת התפילה.

כי הנה ענין ברכה נאמר על דרך משל על הזרע הצומח מן השדה שנזרע הגרעין בארץ עד שנטמן ונתכסה בעפר, ועל ידי הברכה והצלחה כשהצליח ועשה פרי, עולה וצומח מן הארץ בתוספת מרובה על העיקר. וכך הנה כתיב וזרעתי את בית ישראל וזרעתיה לי בארץ כו' שישראל הם בבחינת זרעה, דהיינו זרעת בחינת אלקות כמו שכתוב ברוך ה' אלקי ישראל כו' כמו שכתוב במקום אחר. ונמשכו למטה בעולם הגשמי ומכוסים ומלוכשים בנפש הבהמית וכחות המתאווים לדברים גשמיים, וכמו הזרעה הטמונה ומכוסה בעפר, כדי שיעלה ויצמח בתוספת וריבוי כחות הנפש החיונית שיעלו גם המה ויתכללו באחד בקריאת שמע.

ומשמעות הכתוב היא שבחינת 'אלקי ישראל' נמשכה (ברוך, לשון המשכה) למטה מטה 'מהעולם ועד העולם', מהעולם העליון והרוחני, שורש הנפש האלקית, למטה להעולם הגשמי שלנו, להיות 'זרועה' שם כביכול.

ונמשכו למטה בעולם הגשמי, ומכוסים ומלוכשים בנפש הבהמית וכחות המתאווים לדברים גשמיים, וכמו הזרעה הטמונה ומכוסה בעפר - שנפש האלקית של בני ישראל ירדו ונמשכו למטה מטה עד שמלוכשות בנפש הבהמית שמתאוה ליהנות מדברים גשמיים וחומרניים, שזהו כאילו שהיא זרועה ומכוסה בעפר.

[והכוונה בירידה והתלבשות זו היא:]

כדי שיעלה ויצמח בתוספת וריבוי כחות הנפש החיונית [הבהמית], שיעלו גם המה ויתכללו ב'אחד' בקריאת-שמע - שזוהי תוספת מרובה על העיקר, כי בתחילה היתה רק הנפש האלקית כלולה באלקות, ועל ידי זרעתה למטה גם הנפש הבהמית עולה ונכללת באלקות (וכן, כאשר נפעלת

[הולך ומבאר כיצד 'יברכך' מורה על עבודה זו של התעלות ריבוי ניצוצות בכח התעלות האדם בתפילה:]

כי הנה, ענין ברכה נאמר, על-דרך-משל, על הזרע הצומח מן השדה, שנזרע הגרעין בארץ עד שנטמן ונתכסה בעפר. ועל-ידי הברכה והצלחה כשהצליח ועשה פרי, עולה וצומח מן הארץ בתוספת מרובה על העיקר⁵² - שמגרעין הקטן נצמח אילן שלם עם ענפים ופירות וכו', וזוהי תוספת לאין שיעור ביחס להגרעין עצמו.

וכך, הנה, כתיב⁵³ "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל", "וְזָרַעְתִּיהָ לִּי בְּאֶרֶץ כּוּ"⁵⁴, שישראל הם בבחינת 'זרעה', דהיינו, זרעת בחינת אלקות - מצד נפש האלקית, שנפש זו 'זרועה', כביכול, למטה בגשמיות עולם הזה.

כמו שכתוב⁵⁵ "בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל כּוּ" [מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם], כמו שכתוב במקום אחר⁵⁶ - על פי פנימיות הדברים, 'אלקי ישראל' קאי על האלקות שבישראל, היינו, נפש האלקית,

52. ב"ר ספ"א.

53. ירמי' לא, כו.

54. הושע ב, כה. וראה בארוכה תו"א שמות ד"ה הבאים ישרש יעקב ובלקוטי תורה פנחס ד"ה

קודש ישראל ובד"ה הבאים ישרש תשמ"ח (מוגה) וש"נ.

55. תהלים מא, יד.

56. וראה תו"א בשלח ד"ה ויהי בשלח ובביאורנו שם.

ובמאמר רז"ל לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים כו' וכמו שכתוב במקום אחר. ולכן עשה אלקים את האדם בארץ לקבל החיות מן הדברים הגשמיים, כדי שיתכללו כל כחות הדומם צומח חי והחיות אשר בהם להחיות נפש כל חי ורוח כל בשר בחיות הנפש ורוח האדם העולה למעלה בקריאת שמע ותפילה. ולכן צריך האדם להתפלל בכל יום.

ולכן, עשה אלקים את האדם בארץ (כנ"ל שזרע' אותו בארץ דווקא), לקבל החיות מן הדברים הגשמיים, כדי שיתכללו כל כחות הדומם-צומח-חי והחיות אשר בהם להחיות נפש כל חי ורוח כל בשר בחיות הנפש ורוח האדם העולה למעלה בקריאת-שמע ותפילה - ובכך יעלה את כל הדברים שבעולם לאלקות. כי האדם אוכל דברים מכל סוגי הבריאה דומם צומח חי, והכח שמקבל מהם, שזוהי חיותם, נכלל בנפשו ונותן לאדם את הכח הנדרש לעבוד את ה' בתפילה, וכאשר מתעורר בתפילה באהבה ורצון גדול לעלות להכלל באלקות, אז גם חיות זו שקיבל מהאוכל ונתנה לו כח זה עולה ונכללת באלקות.

ולכן, צריך האדם להתפלל בכל יום.

וזהו הטעם הפנימי לכך שצריכים להתפלל כל יום, כי לכאורה תמוה, ענין התפילה הוא בקשת רחמים לפני המקום, ובכל עת צורך על האדם להתפלל ולבקש מאת ה' שימלא את משאלות לבו, אבל כאשר כבר יש לו די צורכו, מדוע יש חיוב להתפלל גם אז?

אלא הענין יובן על פי הנ"ל, שבעומק הענין תפילה היא מלחמה פנימית נגד נפשו הבהמית ובכוונה להעלותה לה', ועל ידי התעלות האדם בתפילה פועל העלאה גם בניצוצות הגשמיים שנתנו לו את הכח והחיות להתפלל, וצריך להתפלל בכל יום כדי להעלות את הניצוצות

עליהם בהנפש הבהמית, היא משתוקקת ועולה לה' בתוספת כח יותר אפילו מהנפש האלקית, ומשני סיבות. (א) כי שורשה מעולם התוהו שלמעלה מתיקון ששם יש אור רב ועצום, וכח זה בא לידי ביטוי ברצון החזק של הנפש הבהמית. (ב) הנפש הבהמית היא כמו בעל תשובה שיוצאת מהחושך להאור, וידוע שיתרון האור הוא מן החושך דווקא, דכאשר בא ממקום של חושך והעלם למקום של אור וגילוי, נמשך לשם יתר כח ועוז, כי מכיר בפחיתות החושך ובמעלת האור לגביו).

ובמאמר רז"ל⁵⁷: 'לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים' כו', וכמו שכתוב במקום אחר⁵⁸

- "וזה המאמר פלאי מאד, דלפי זה היה בהכרח שיצאו גרים בישראל בכפלי כפליים לאין שיעור מישראל עצמם, ואין אנו מוצאים גם שיהיו הגרים חלק אחד מריבוי ישראל בכל דור כו'" (מאה"ז תקס"ו ח"א ע' רלא).

אלא הענין הוא:

הכוונה הפנימית לגלות ישראל בפשטות ולגלות נפשם האלקית לתוך גופם ונפשם הבהמית היא 'כדי שיתוספו עליהם גרים', היינו, לברר את ניצוצות הקדושה הנמצאים בדברים גשמיים ובנפש הבהמית ולהעלותם ו'לגיירם' כביכול לקדושה. שזוהי העליה שנעשית על ידי הירידה העצומה הזו של הנפש האלקית.

והנה על ברכה זו שהיא מאתערותא דלתתא נאמר וישמרך, שהיא צריכה שימור מן המזיקין הם החיצונים וסמרא אחרא, שלא יהיה להם יניקה מאהבה זו. דהיינו מאחר שתתעורר אהבה זו בנפש האדם לא יתפעל בעצמו להיות מחזיק טובה לעצמו, או להיות התפארות וגדלות ממנה או שאר איזה כו' פניה חס ושלום. כי מי יעלה בהר ה'. נקי כפים ובר לבב, פירוש בר לבב שהוא בלי שום תערובות זר חס ושלום.

[מבאר ענין יניקת החיצונים שיכול להיות מהאהבה שבתפילה:]

דהיינו, מאחר שתתעורר אהבה זו בנפש האדם, לא יתפעל בעצמו להיות מחזיק טובה לעצמו⁶⁰ - לומר, ראה! התעוררתי בלבי אהבה גדולה, או להיות התפארות וגדלות ממנה, או שאר איזה פניה חס ושלום - ודברים אלו הם ביטויים ליניקת הקליפה מהאהבה שלו, שצריכים שימור מכל זה.

[יבאר שאם הקליפות ינקו מאהבה זו ותהיה עם פניות, אזי אי אפשר לעלות לה' על ידי אהבה זו:]

כי "מי יעלה בהר ה'?" נקי כפים ובר לבב⁶¹, פירוש, 'בר לבב', שהוא בלי שום תערובות זר חס ושלום.

מי יכול להתדבק בה' ולעלות למעלה מעלה, רק מי שהוא בבחינת 'בר לבב', לב טהור, שטהור מכל פניות ודברים זרים, היינו, יניקת החיצונים, ולכן צריכים שימור כדי שיוכל לדבקה בו יתברך באמת, ובכך גם להעלות את החיות שבדברים גשמיים למעלה.

הגהות צמח צדק

י. בזהר נזכר פירוש "יברכך ה' וישמרך" סוף פרשת ויחי דף רמ"ח סוף עמוד א'. וסוף פרשת נשא דף קמ"ז, א. וברעיא מהימנא פרשת פנחס דף רמ"ה, א. ובפרשת עקב דף רע"א סוף עמוד ב'. וברכות [פרשת] בא פרק ט"ו. בחקותי פרק ל"ו.

האלקיים שבא במגע אתם בכל יום באכילתו ועשיית צרכיו הגשמיים.

[לסיכום: "יברכך ה'" הכוונה היא שהקב"ה נותן ברכה מיוחדת לאדם, שענין הברכה הוא תוספת וריבוי גדול (כמו שמוצאים לגבי זריעה), היינו, ברכה לאדם בשביל עבודתו מלמטה בהעלאת ניצוצות אלקיים לקדושה, שיהיה "ריבוי העלאות ניצוצות"].

[ועתה יבאר המשך ברכות כהנים - "יברכך ה' וישמרך", ומהי השייכות בין 'יברכך' ל'וישמרך', ומדוע השמירה באה אחרי הברכה:]

והנה, על ברכה זו - "יברכך ה'", שתהיה "ריבוי העלאות ניצוצות", שהיא מ'אתערותא דלתתא' - מהתעוררות האדם מלמטה בעת התפילה באהבת ה', נאמר "וישמרך", שהיא צריכה שימור מן המזיקין⁵⁹, הם החיצונים וסמרא אחרא, שלא יהיה להם יניקה מאהבה זו - ולכן אחר "יברכך ה'" (בעבודת האהבה זו שגורמת העלאת הניצוצות) נאמר 'וישמרך' - שתהיה שמירה על עבודה זו שלא תהיה ממנה יניקת החיצונים, היינו, שתהיה אהבת ה' טהורה מבלי כל נדנוד של פניות ורצונות זרים.

והנה על ידי אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, וכמו שכתוב אם ישים אליו לבו כו' ורוח אייתי רוח ואמשיך רוח, להיות יאר ה' פניו אליך מלמעלה למטה, שכמו שהוא חפץ ומשתוקק ומבקש שיהיה גילוי אור אין סוף ברוך הוא ואין עוד מלבדו כו' למטה כמו למעלה, כך יומשך מלמעלה

פרק ה

עניינה של ברכת 'יאר ה' פניו אליך' - התעוררות מלמעלה בכח התעוררות האדם מלמטה

[מתחיל לבאר המשך ברכות כהנים - 'יאר ה' פניו אליך ויחונך', ויבאר איך ברכה זו היא תוצאה והמשך ישיר מהקודמת לה:]

והנה, על-ידי 'אתערותא דלתתא' 'אתערותא דלעילא'.⁶²

מובא בספרי קבלה אשר 'באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא', היינו שעל ידי התעוררות האדם למטה בעבודת ה', תומשך ממילא המשכה מלמעלה בהתאם להתעוררות זו (ואם, לדוגמה, תוכן ההתעוררות הוא מדת החסד, הרי היא גורמת המשכה מלמעלה מבחי' חסדו של הקב"ה; וכך במידת הגבורה, וכיוצא בזה), על דרך אמרם ז"ל (יומא ל"ט ע"א): 'אדם מקדש עצמו מעט מלמטה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה'.

וכמו שכתוב⁶³ "אם ישים אליו לבו כו' [רוחו ונשמתו אליו יאסף]", ו'רוח אייתי רוח ואמשיך רוח'.⁶⁴

וזהו גם התוכן הפנימי של הכתוב 'אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסף'. לפי פשוטו, 'אם ישים אליו לבו' קאי על הקב"ה, כלומר שאם הקב"ה ישים ליבו אל האדם להשחית אותו, אזי 'רוחו ונשמתו' של האדם מיד 'אליו יאסף' - אל

ה' (רש"י ושאר מפרשים). והמשמעות הפנימית של הכתוב על פי דברי הזהר היא, דעל ידי שהאדם "ישים אליו לבו, שלכבו יכסוף לדבקה בו ית', אזי 'רוחו ונשמתו אליו יאסף', שיהי' מתאסף השראת אלקות אצלו בקרב איש ולב עמוק" (תו"א ריש פרשת בראשית).

וזהו גם תוכן מאמר הזהר 'רוח אייתי רוח ואמשיך רוח', שרוח התעוררות האדם מלמטה מביאה וגורמת לרוח התעוררות ה' מלמעלה וממשיכה דרגה מסויימת באלקות מלמעלה למטה.

וכך הוא בנוגע לענייננו, שעל ידי התעוררות האדם באהבת ה' מלמטה - 'יברכך ה' (וישמרך, שלא היתה יניקת החיצונים מהאהבה שלו), נגרמת התעוררות והמשכה אלקית מלמעלה.

[וענין ה'אתערותא דלעילא', הנגרמת באמצעות ה'אתערותא דלתתא' ד'יברכך ה', מתוארת בהמשך ברכות כהנים (ולפי זה מובן הסבר אחת השאלות מתחילת המאמר, להבין את דיוק הסדר של ברכות כהנים - כי הברכה הראשונה גורמת את הברכה השניה):]

להיות "יאר ה' פניו אליך" מלמעלה למטה, שכמו שהוא [האדם] חפץ ומשתוקק ומבקש שיהיה גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא ו'אין עוד מלבדו' כו' למטה כמו למעלה - ענין 'ואהבת את הוי' אלקיך הנ"ל, כך [אכן] יומשך מלמעלה

63. איוב לד, יד.
64. ראה זח"ב קסב.

62. זהר ח"א פ' לך פח, א. ויצא קסד, א. ויחי רלה, א. רמד, א. וראה אוה"ת מגילת אסתר ע' ב'שמח.

המשכת הארת גילוי זה אשר הוא מבקש. וזהו יאר ה' פניו בחינת הארת פנים היא בחינת חכמה, כמו שכתוב חכמת אדם תאיר פניו.⁶⁶ דהיינו להיות גילוי כח מ"ה ואין עוד מלבדו כו', איזהו חכם הרואה את הנולד כו', הרואה בבחינת ראייה ממש את הנולד מאין וכולא קמיה כלא כו', כי באתערותא דלתתא שמע ישראל שמע לשון הבנה על ידי התבוננות כו',

'איזהו חכם? הרואה את הנולד כו' ⁶⁶, 'הרואה' - בבחינת ראייה ממש, 'את הנולד' - מ'אין', ו'כולא קמיה כלא כו' [חשיב].

ועד"ז הוא הפירוש הפנימי במאמר רז"ל 'איזהו חכם? הרואה את הנולד', יש כאן ענין החכמה (חכם) והראיה (גילוי), וכמבואר לעיל שבחינת חכמה מביאה לגילוי אור אין סוף ב"ה כתוצאה מהביטול שלה. וזוהי משמעות הדברים, 'איזהו חכם', מהי בחינת ומהות החכמה? 'הרואה את הנולד', שעל ידה ובאמצעותה ניתן לראות, בבחינת גילוי ממש, את 'הנולד', היינו, איך שכל המציאות מתהווה מאין ליש מאין סוף ב"ה, וניכר איך שכל המציאות בטלה לגמרי לגבי ה' ואיננה תופסת מקום כלל לפניו, כי התהוותה תלויה לגמרי באור אין סוף המהווה אותה בכל רגע ממש.

כי ב'אתערותא דלתתא' - "שמע ישראל" ⁶⁷, 'שמע' לשון הבנה ⁶⁸, על-ידי התבוננות כו' - התעוררות האדם מלמטה להגיע לרצון ואהבת ה' באה מהתבוננות שכלית בענין ה' אחד, באחדותו יתברך האמיתית, אין עוד מלבדו, והתבוננות האדם איננה יכולה להגיע לראיה והתגלות מושלמת זו של חכמה, אלא בבחינת בינה והבנה בלבד.

המשכת הארת גילוי זה אשר הוא מבקש - כי 'באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא', כנ"ל.

[מבאר שהמשכה זו של גילוי אור אין סוף ב"ה נרמזת גם בדיק לשון ברכות כהנים:]

וזהו "יאר ה' פניו" - 'פניו' דייקא, בחינת 'הארת פנים', היא בחינת חכמה, כמו שכתוב ⁶⁵ "חֲכָמָה אֲדָם תֵּאִיר פָּנָיו" ⁶⁶ - נמצא, שבחינת חכמה קשורה להארת פנים (תאיר פניו).

[לפי זה יבאר משמעות ענין 'יאר ה' פניו']

דהיינו, להיות גילוי כח מ"ה ואין עוד מלבדו כו' - שהרי חכמה היא אותיות כח מ"ה, היינו, כח של ביטול (כי הביטוי 'מה' מורה על ביטול, כאמירת משה ואהרן על עצמם 'ונחנו מה' (שמות ט"ז ז), שאינם נחשבים לכלום, והכל בא מאת ה'). ומחמת תכונת הביטול דחכמה היא כלי ראויה ומתאימה להשראת והתגלות אור אין סוף ב"ה עצמו, שאינו שורה אלא במה שבטל אצלו (תניא פרק ז). ועל פי זה יובן שענין 'יאר ה' פניו', בחינת 'הארת פנים', בחינת החכמה, הוא התגלות האמת האלקית איך ש'אין עוד [מציאות אמיתית] מלבדו'. דהיינו הארת אור אין סוף ב"ה עצמו מלמעלה למטה, שמתגלה גם למטה, במקום שמרגיש את עצמו כיש ומציאות בפני עצמו.

הגהות צמח צדק

יא. בזהר נזכר פירוש "יאר ה' פניו" [פרשת] נשא קל"ג, ב. קמ"א, א. קמ"ז, א.

⁶⁷ דברים ו, ד.

⁶⁸ ראה שמואל-א ג, י. זח"ג קלח, ב.

⁶⁵ קהלת ח, א.

⁶⁶ תמיד לב, א. ראה תניא פמ"ג לקו"ת האזינו עה, א.

ואינו דומה שמיעה לראיה כו' היא בחינת גילוי כח מ"ה הבא מלמעלה. וגילוי זה הוא בתורה כי אורייתא מחכמה נפקת והיא חכמתו יתברך שלמעלה אלא שמלובשת בגשמיות למטה בעניני זרעים מועד שהיא בחינת מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך. ועל זה נאמר ונתתי מטר ארצכם כו' וכמו שכתוב

ללימוד התורה שלו הרי הוא גורם להמשכה עליונה זו שתתגלה לאדם באמצעות התורה שלומד.

[מבאר את השייכות בין התורה לגילוי זה]

[דחכמה:]

כי 'אורייתא מחכמה נפקת'⁷⁰, והיא חכמתו יתברך שלמעלה.

איתא בזהר 'אורייתא מחכמה נפקת' (התורה יוצאת מחכמה), היינו, דשורש ומקור התורה למעלה הוא בחכמתו ית', חכמה דאצילות, ולכן הסברות וההלכות שבתורה - כמו אם יטעון ראובן כך ושמעון כך יהי' הפסק כך - הן מצד שכן מחוייב בחכמתו של הקב"ה.

אלא שמלובשת בגשמיות למטה בעניני זרעים מועד - העוסקים בדברים גשמיים, שהיא בחינת מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך⁷¹ - התורה נמשלה למים (כמו שכתוב 'הוי כל צמא לכו למים') כי כמו שתכונת המים היא שגם בירידתה למטה נשארים במהותם הראשונה ואינם משתנים כלל, כך בירידת התורה למטה להתלבש בעולם הזה הגשמי, נשארת במהותה הראשונה, חכמתו יתברך ממש.

ועל זה - אודות התורה שנמשלה למים - נאמר⁷² "וְנָתַתִּי מִטְרִי אֲרָצְכֶם כּו'", וכמו שכתוב⁷³ -

ואינו דומה שמיעה לראיה⁶⁹ כו', [ראיה] היא בחינת גילוי כח מ"ה הבא מלמעלה.

ההבדל בין בינה וחכמה הוא על דרך החילוק בין שמיעה לראיה:

בשמיעה האדם רק שומע דברים ומבין אותם, אבל איננו רואה אותם בעצמו, וזהו כענין ידיעת המציאות בלבד, ביחס להשגת המהות עצמה. ולכן הוודאות בשמיעה איננה מוחלטת, שהרי יכול לבוא מישוהו אחר שיכחיש את הדברים ששמע והבין. משא"כ בראיה האדם רואה את מהות הדברים עצמם ואי אפשר להכחיש את מה שראה. ועד"ז הוא בבחינת חכמה ובינה, שבבינה, הבנה והשגה, האדם רק מבין את מציאות הדברים אבל איננו רואה את מהותם, ולכן אין זה שלימות הגילוי. משא"כ בחכמה, האדם רואה את מהות הדבר בגילוי ממש.

ועל פי זה מובן אשר הברכה 'יאר ה' פניו אליך', בחינת הארת פנים דחכמה, היא התגלות אור אין סוף ב"ה ממש מלמעלה למטה, שלמעלה לאין שיעור מהבנת והשגת האדם באלקות.

וגילוי זה הוא בתורה.

המשכת גילוי זה של אור אין סוף ב"ה עצמו בחכמה באה לאדם בתורה, שכאשר מקדים את התעוררות זו מלמטה

69. מכילתא יתרו יט, ט. פס"ז שלח יג, יח "אינו דומה ראי' לשמיעה".

70. זח"ב פה, א. קכא, א.

71. תענית ז, א.

72. דברים יא, יד.

73. ישעי' נה, י-יא.

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים כו' כן יהיה דברי אשר יצא מפי שעל ידי בחינת מטר זה ואספת דגנך כו' להיות משכן ומכון לשבתו יתברך, לגילוי אור אין סוף ברוך הוא הבא מלמעלה להיות אחד באחד. וזהו ויחנך לשון חן ולשון חנייה ויחן שם ישראל וכמו חנה דוד להיות בבחינת ושכנתי בתוכם דירה בתחתונים דירת והשראת אור אין סוף ברוך הוא ממש בבחינת גילוי למטה כמו למעלה.

"ויחן שם ישראל"⁷⁶, וכמו "חנה דוד"⁷⁷ - שכן (מצו"צ), להיות בבחינת "ושכנתי בתוכם"⁷⁸, 'דירה בתחתונים'⁷⁹, דירת והשראת אור אין-סוף ברוך-הוא ממש בבחינת גילוי למטה כמו למעלה - על ידי עסק התורה בהקדמת התעוררות האהבה לה' בתפילה.

וזהו התוכן הפנימי של 'יאר ה' פניו אליך ויחונך', שעל ידי בחינת 'יברכך ה'', התעוררות האדם מלמטה בתפילה ורצונו לרבקה בו יתברך עצמו, נעשה 'יאר ה' פניו אליך', הארת והתגלות בחינה זו למטה באמצעות עסק התורה; 'ויחונך', ועל ידי המשכה זו בהתורה נעשית דירה לו יתברך בתחתונים, שהקב"ה חונה דר ושוכן כביכול למטה, כמו שהוא דר ומתגלה למעלה.

[על פי הנ"ל יבאר עניינה של ברכת המזון (בהמשך להמבואר לעיל בתוכן הכללי שלה):]

וזהו ענין ברכת המזון - בדומה להאמור לעיל בענין 'ויחונך' - המשכת גילוי אלקות מלמעלה על כחות וחיות שנתחדש [וניתוסף] באדם מהמאכל.

- ברכה על המזון, היינו, המשכה והתגלות אלקית מלמעלה למטה על הכחות והחיות שניתוספו באדם מהמזון (כאמור לעיל בתחילת המאמר, שברכת המזון עניינה 'וברכת את ה'',

פסוק המקשר מים (גשם) לתורה (דבר ה') - "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים כו', כן יהיה דברי אשר יצא מפי", שעל-ידי בחינת 'מטר' זה - התורה (דברי אשר יצא מפי) - 'ואספת דגנך כו' - ענין אסיפת והעלאת הניצוצות, כנ"ל, [היינו] להיות משכן ומכון לשבתו יתברך, לגילוי אור אין-סוף ברוך-הוא הבא מלמעלה, להיות 'אחד' ב'אחד'⁷⁴ - גילוי יחודא עילאה ביחודא תתאה, היינו, התגלות אחדותו יתברך המוחלטת והאמיתית למטה בתוך העולמות והנבראים (כפי שיבאר להלן בהרחבה).

[לסיכום: פירוש 'יאר ה' פניו' הוא, תוצאה מעבודת האדם מלמטה בבחינת 'יברכך הנ"ל, והוא ענין הארת אור אין סוף ב"ה מלמעלה למטה באמצעות בחינת החכמה, שבה נרגשת נקודה זו שהקב"ה הוא המציאות האמיתית היחידה. וגילוי זה נמשך לאדם בעסקו בתורה (אם הקדים לפניו את התעוררות האהבה בתפילה), כי שורש התורה הוא מחכמה. ועל ידי המשכה והתגלות זו נעשית לו יתברך דירה בתחתונים, שאור אין סוף ב"ה עצמו בא ומתגלה למטה כמו שהוא בגילוי למעלה].

פרק ו

עניינה של 'ויחונך', וענין הפנימי של ברכת המזון [ובכך יבאר המשך ברכות כהנים - 'יאר ה' פניו אליך ויחונך':]

וזהו 'ויחנך' - לשון חן (כפרש"י), ולשון חנייה⁷⁵,

74. זח"ב קלה, א.

75. על דרך דרשת רז"ל (עבודה זרה כ, א) על הכתוב (דברים ז, ב) 'לא תחנם', לא תתן להם חנייה בקרקע, וכן דורשים שם 'לא תתן להם חן'.

76. שמות יט, ב.

77. ישעי' כט, א.

78. שמות כה, ח.

79. ראה תנחומא נשא, טז.

וזהו ענין ברכת המזון המשכת גילוי אלקות מלמעלה על כחות וחיות שנתחדש באדם מהמאכל. והם ג' ברכות דאורייתא והרביעית דרבנן, ד' פעמים ברוך אתה, להיות נמשך בחינת גילוי בנפש ובעולם כאילו הוא לנוכח כו' שעל ידי זה נתברר ונפרד ממה שהיה תחילה תחת ממשלת נוגה ונכלל בקדושה להיות בחינת כלי ומכון ומשכן להשראת גילוי אור אין סוף ברוך הוא ממש.

ד. אמנם זהו אם אוכל כדי שביעה דייקא שאז לחם לבב אנוש יסעד שעל ידי הלחם יחיה חיי נפשו, והחיות הכלולה בנפשו היא הנכללת בקדושה בהתעלות הנפש והתכללותה בבחינת גילוי אור אין סוף ברוך הוא השורה ומתגלה בחכמה כח מ"ה לפי שבהחיות ההוא יש ריבוי קדושה ממוצא פי ה', שהוא מקור החיים.⁸⁰

המזון הוא רק אם אכל כדי שביעה:

ד. אמנם, זהו אם אוכל כדי שביעה דייקא, שאז "לחם ללבב אנוש יסעד"⁸¹, שעל-ידי הלחם יחיה חיי נפשו, והחיות הכלולה בנפשו [שמזין ומחיה אותן] היא הנכללת בקדושה בהתעלות הנפש והתכללותה בבחינת גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא השורה ומתגלה בחכמה - כח מ"ה⁸² - על ידי ברכת המזון, לפי שבהחיות ההוא יש ריבוי קדושה מ'מוצא פי ה', שהוא מקור החיים - מאחר שאכל שיעור אוכל מספיק כדי שביעה, זו הוכחה שבהחיות ההיא שניתוספה בו על ידי האכילה יש ריבוי קדושה, כאמור לעיל שלא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' (שבמאכל) יחיה האדם, היינו, אותיות דבר ה' המלוכשות במאכל ההוא להחיותו. וכאשר נכנסה בו חיות מספיקה כדי להשביע אותו, אזי חיות זו יכולה להתעלות על ידי ההמשכה שמאיר באמצעות ברכת המזון.⁸³

להמשיך ממקור האותיות (מאל"ף ועד תי"ו), מקור החיות של מאכלים גשמיים אלו, למטה לתוך הכחות והחיות שנתחדשו באדם, שעל ידי כך יתקשרו ויתעלו למקורם).

והם ג' ברכות דאורייתא - ברכת הזן, ברכת הארץ, ברכת בונה ירושלים, והרביעית דרבנן⁸⁰ - הטוב והמטיב, [סך הכל] ד' פעמים 'ברוך אתה', להיות נמשך (ברוך) בחינת גילוי בנפש ובעולם כאילו הוא לנוכח כו' - 'אתה', כנ"ל, שעל-ידי-זה - על ידי גילוי עצום זה למטה - נתברר ונפרד [הניצוץ אלקי שבמאכל] ממה שהיה תחילה תחת ממשלת 'נוגה', ונכלל בקדושה להיות בחינת כלי ומכון ומשכן להשראת גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא ממש.

פרק ז

ענין 'ישא ה' פניו אליך' - המשכה מלמעלה מהשתלשלות

[כעת יבאר ויתרץ את הקושיא שנשאלה

בתחילת המאמר, מדוע חיוב ברכת

הגהות צמח צדק

יב. ועיין בזהר על פסוק "ואכלת ושבעת" בפרשת ויגש דף ר"ז עמוד ב. ובפרשת תרומה דף קנ"ג עמוד ב'. ודף

80. ראה ברכות מו, א. שו"ע אדה"ז סי' קפז סעי' א'. 81. תהלים קד, טו. 82. זח"ג לד, א. הקדמת ת"ז בתחילתה. ת"ז תס"ה.

אבל אם אינו אוכל כדי שביעה שלא לקחה הנפש רק חיות מועט אין כח בחיות זה שאין בו אלא מיעוט קדושה להתכלל בבחינת חכמה שמתגלה בנפש ולהתברר מנוגה ולהכלל ולהתאחד בקדושה. אך על זה נאמר 'ישא ה' פניו, פירוש ישא יגביה למעלה, פניו היא בחינת גילוי ההשפעה שנקרא בשם פנים, ובחינת אחוריים היא ההשפעה שהיא בהסתר פנים כמאן דשדי בתר כתפוי. דהיינו שיגביה למעלה מן ההשתלשלות בבחינת המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ שמים וארץ, רוחניות וגשמיות שוין לפניו יתברך. ועל שניהם הוא אומר המשפילי בשוה.

באופן נעלם ונסתר זה נקרא בשם 'אחוריים' ועד"מ כשהאדם נותן דבר מסויים לאוהבו ברצון גמור, הרי הוא מביט עליו פנים בפנים, ואילו כשאדם נותן דבר לשונאו שלא ברצונו הוא משליך את הדבר אליו כלאחר כתיפו.

[ולפי זה יבאר 'ישא ה' פניו', שהקב"ה יגביה למעלה את בחינת ה'פנים' שלו, היינו,

גילוי ההשפעה:]

דהיינו, שיגביה למעלה מן ההשתלשלות, בבחינת "המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ"⁸⁴, שמים וארץ, רוחניות וגשמיות שוין לפניו יתברך - שיגביה את גילוי השפע האלקי לדרגה נעלית כל כך שבה אין כל חילוק בין רוחניות לגשמיות (למעלה מהשתלשלות העולמות המוגבלים), כי דרגה זו איננה בגדרם כלל ובאין ערוך נעלה יותר מהם (כמו שמספר גדול ומספר קטן שוים לגבי בלי גבול, כי בלי גבול איננה בגדר מספר כלל).

ועל שניהם הוא אומר "המשפילי", בשוה - ביחס לדרגה זו הירידה לגשמיות או רוחניות נחשבת לאותה הירידה, כי שתיהם הן באין ערוך

אבל אם אינו אוכל כדי שביעה, שלא לקחה הנפש רק חיות מועט, אין כח בחיות זה - שאין בו אלא מיעוט קדושה - להתכלל בבחינת חכמה שמתגלה בנפש [ע"י ברכת המזון] ולהתברר מ'נוגה' ולהכלל ולהתאחד בקדושה - כי אף שנמשכת בה ההארה האלקית דחכמה, לא תרגיש את הגילוי הזה מצד מיעוט הקדושה שבה ובמילא לא תומשך ותתעלה למעלה.

אך, על זה נאמר "ישא ה' פניו".

על כגון זה שלא אכל כדי שביעה ואין בחיות זו אלא קדושה מועטת נאמר 'ישא ה' פניו', שמשמעותו תתבאר להלן. ונקודת הדברים היא, שה' יעשה דבר מסויים שיפעל עליה גם בחיות מועטת זו.

פירוש 'ישא' - יגביה למעלה - הפירוש לפי פשוטו הוא להרים ולהגביה למעלה.

'פניו' - היא בחינת גילוי ההשפעה, שנקרא בשם 'פנים', ובחינת 'אחוריים' היא ההשפעה שהיא בהסתר פנים, כמאן דשדי בתר כתפוי⁸³.

כשהאור והשפע האלקי בא למטה באופן גלוי זה נקרא בשם 'פנים', ואילו כאשר האור בא

הגהות צמח צדק

קנ"ב, ב'. ודף קנ"ז, א', ב'. ועיין עוד בזה פרשת מקץ דף ר"ד, א' ב' מענין ופירוש 'שובע'. ודף קצ"ד א' על פסוק "והנה מן האור כו'". ובפרשת בהעלותך דף ק"נ עמוד א', גבי: "ונשבע לחם ונחיה טובים", ובפירוש הרמ"ז שם. ובפרדס בערך הכינויים ערך 'רצון'.

והגבהה זו תהיה אליך, כלומר שיומשך אליך בגילוי ההמשכה והשפעה מבחינה שלמעלה מן ההשתלשלות שהיא בחינת ישא ה'. שעל ידי זה ילוקמו לאחד אחד כל ניצוצי החיות המפוזרים והגדחים, אפילו אם יש בהם חיות קדושה כל שהוא מעט מזער ויוכללו ויתאחדו בקדושה עליונה מקור החיים והקדושה שבתחתונים.⁸⁵

אך כיצד תהיה ההמשכה וההשפעה מבחינה שהוא למעלה מן ההשתלשלות. על זה נאמר וישם לך שלום. שלום הוא ענין התקשרות והתחברות שני

להתברר ולהתעלות, כי לגבי דרגה זו אין כל מעלה וחשיבות לחיות שיש בה קדושה הרבה לחיות שיש בה קדושה מועטת, שתיהם שוות לגבה, ואינן נחשבות כלום.⁸⁶

פרק ח

ענין 'וישם לך שלום' - לחבר ולקשר מלמעלה מהשתלשלות עם השתלשלות

[ממשיך לבאר את סיום ברכת כהנים בהקדמת שאלה שעלולה לעלות על פי הנ"ל:]

אך, כיצד תהיה ההמשכה וההשפעה מבחינה שהוא למעלה מן ההשתלשלות?

- שלכאורה דרגה זו היא למעלה מגילוי, כי אין העולמות והנבראים שבסדר השתלשלות יכולים להכיל ולסבול את ההתגלות הזאת. ואיך ניתן לחבר ולקשר אותם?

על זה - על שאלה זו - נאמר "וישם לך שלום" - שהקב"ה יעשה שלום וחיבור בין דברים אלו, שגם למעלה מהשתלשלות יכול להתגלות ולהשפיע בסדר השתלשלות המוגבל, כפי שממשיך לבאר.

[יבאר ענין השלום (וישם לך שלום) על

פי פנימיות הדברים:]

'שלום' - הוא ענין התקשרות והתחברות שני

ממנה, וכנ"ל שביחס ל"בלי גבול" הרי מספר גדול ומספר קטן שווים לגביו.

[יבאר המושך לשון ברכות כהנים - 'ישא ה' פניו אליך':]

והגבהה זו תהיה 'אליך' - כמו שכתוב 'ישא ה' פניו אליך'.

כלומר, שיומשך 'אליך' בגילוי ההמשכה וההשפעה מבחינה שלמעלה מן ההשתלשלות, שהיא בחינת 'ישא ה' - רמז להגבהה לבחינה שלמעלה מהשתלשלות. וזהו 'ישא ה' פניו אליך', ש'פניו' קאי על גילוי ההשפעה כנ"ל, והקב"ה ימשיך ויגלה לאדם (אליך) אור אלקי מבחינת 'ישא ה', מרומם ומנושא מבחינת ההשתלשלות, דרגה שבה כל החילוקים של סדר השתלשלות לא קיימות כלל.

שעל-ידי-זה - גילוי עצום זה שלמעלה מהשתלשלות - ילוקמו לאחד אחד⁸⁵ כל ניצוצי החיות המפוזרים והגדחים, אפילו אם יש בהם חיות קדושה כל שהוא מעט מזער (פחות מכדי שביעה), ויוכללו ויתאחדו בקדושה עליונה, מקור החיים והקדושה שבתחתונים - כתוצאה מגילוי עצום זה שלמעלה אפילו מבחינת החכמה, למעלה מהשתלשלות, אזי גם ניצוצות אלו יוכלו

הגהות צמח צדק

יג. ועיין ברע"מ פ' פנחס דרמ"ד ב' מענין זה דישא ה' פניו בו' ודף רל"ח ב'.

הפכים, וכמו שכתוב עשה שלום במרומוי מיכאל שר של מים כו'. והיינו על ידי ביטולם לבחינה שהיא למעלה מעלה משניהם המחברת אותם, כנודע.

והנה אמרו רז"ל תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. דהיינו, על ידי שהם למודי ה' יד [ולמודי לשון נפעל

והנה, אמרו רז"ל⁹⁰: 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם', שנאמר⁹¹ 'וְכָל בְּנֵיךָ לְמוּדֵי ה' וְרַב שָׁלוֹם בְּנֵיךָ' [אל תקרי 'בְּנֵיךָ' אלא 'בְּנֵיךָ'⁹²] - שהרי תלמידי חכמים נקראו 'בנאים' (שבת קיד, א) לפי שהם בונים את העולם ככח לימוד התורה, ומאחר שהם עוסקים בבנין העולם הרי הם מרבים בו שלום ומביאים את העולם שלימותו.

ועל פי הנ"ל מובן שהשלום שהם מרבים בעולם הוא בחינת התקשרות והתחברות שני הפכים שנעשה על ידי ביטולם לבחינה שהיא למעלה משניהם. והולך ומבאר מה הם שני הדברים שתלמידי חכמים עושים שלום ביניהם, ואיך הם פועלים שלום זה.

דהיינו, על-ידי שהם 'למודי ה' יד - על ידי שלומדים תורת ה' מתוך ביטול מוחלט להקב"ה

הפכים, וכמו שכתוב⁸⁶ "עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו", [ואמרו רז"ל על פסוק זה (לבאר מהו ענין השלום שהקב"ה עושה במרומוי)] מיכאל⁸⁷ שר של מים כו' [וגבריא שר של אש, ואינם מכבים זה את זה] - שלום בין המלאכים העליונים (במרומוי). הרי שענין השלום הוא חיבור ואיחוד שני הפכים, כדוגמת אש ומים.

[ומבאר כיצד נפעל שלום זה בין שני

הפכים:]

והיינו, על-ידי ביטולם לבחינה שהיא למעלה מעלה משניהם המחברת אותם, כנודע⁸⁸.

"כמו שני שרים שהם שונאים זה לזה, כשעומדים לפני המלך, הנה, מפני עוצם ביטולם מהמלך נעשים כאוהבים ומדברים זה עם זה, ובודאי מחמת שהם אינם תופסים מקום יכולים כל אחד לעשות מלאכת חבירו כשיצוה אותו המלך" (סה"מ תרכ"ט ע' ריט).⁸⁹

הגהות צמח צדק

יד. ולמודי לשון נפעל, דהיינו, שהוא לימוד ההלכה מפני שהוא 'דבר ה', בבחינת ביטול, שהם המקבלים הלימוד בכל פעם מחשם יתברך, והשם יתברך הוא מלמד, כמו שכתוב (ישעי' מח, יז) "אֲנִי ה' קָלָמְךָ כו'".

ח"ב ע' תקד. תקלה. המשך מצה זו תר"מ פרק נו"ן (סה"מ תר"ם ח"א ע' רלא-ב). ועוד.

89. חיבור זה נרמז גם בהכתוב המובא לעיל 'עושה שלום במרומוי', שתחילת הפסוק הוא 'המשל ופחד עמו, עושה שלום במרומוי', ש'המשל ופחד עמו' מתייחס להיראה הגדולה שנופלת על כל הברואים כתוצאה מגדולתו יתברך, ומזה הם מתבטלים ממהותם ויכולים להתחבר.

90. ברכות סד, א. וש"נ. וראה הדרן על מסכתות בני"ך נדפס בתורת מנחם הדרינים על הרמב"ם.

91. ישעי' נד, יג.

92. כי כיון שנאמר בפסוק 'וכל בניך' אין צורך לחזור ולומר 'ורב שלום בניך', ואפשר היה לומר 'ורב שלומם', מתוך זה למדו בגמרא לומר 'אל תקרי 'בניך' אלא 'בניך' (עץ יוסף).

86. איוב כה, ב.

87. במד"ר יב, ח. זח"ג יב, ב. וראה בביאורי הזהר (וסה"מ תקס"ג) פ' לך לך ח, ג (ע' נב). לקו"ת תזריע כג, ד. אתהלך ע' יב בשם הרב המגיד. אגרת הקדש (לתניא) סימן י"ב. סידור עם דא"ח דרושים לחתונה קל, ב. ביאורי הזהר אחרי עז, ב. לקו"ת (וסה"מ תקס"ה שבת שובה סה, ד (ע' תתק"ז). אתהלך ע' קד. סה"מ תקס"ב ע' ר. ע' תמ. תקס"ד ע' קסה. תקס"ה ע' תריג. ע' תתמד. (ותרו"ח יתרו תג, א ע' 807). ע' תתמד. תקס"ו ע' עג. ע' צ.

88. הובא בשם הה"מ בס' מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' יב. תקס"ב ח"ב ע' תמ. תקס"ג ח"א ע' נב. ביאורה"ז לאדהאמ"צ ח, ג. פלח הרמון שמות ע' רסא. וראה גם אגה"ק סי"ב (ק"ז, א). לקו"ת תזריע כג, רע"ג. סה"מ תרל"ג

דהיינו שיהא לימוד ההלכה מפני שהיא דבר ה' בבחי' ביטול שהם המקבלים הלימוד בכל פעם מהש"י והש"י הוא מלמד כמ"ש אני ה' מלמדך כו'.
ודבר ה' ממש זו הלכה והמשנה היא המדברת בפיהם, וכמו שכתוב ודברי אשר שמתו בפיו ואשים דברי בפיו. ועל ידי זה מרבים שלום בעולם ורב שלום כו', בבחינת בריח התיכון שמבריק מן הקצה אל הקצה כמו שכתוב כי אל דעות ה' שכולל ב' דעות. שכשם שמלמעלה למטה כוליה קמיה כלא

בעולם ו'רב שלום כו' [בנין], בבחינת 'בריה התיכון' ש"מבריק מן הקצה אל הקצה"⁹⁷ - שעושים שלום בין ב' קצוות הפכים זה מזה (וכמבואר בקבלה וחסידות⁹⁸ שהבריה התיכון של המשכן רומז לספירת התפארת שעניינה גם לעשות שלום בין שני הפכים של חסד וגבורה).

ונקודת הביאור דלהלן היא, שגילוי זה של דבר ה' פועל שלום בין למעלה מהשתלשלות והשתלשלות, שהאור האלקי שלמעלה מהשתלשלות יבוא לידי גילוי ויורגש בתוך סדר ההשתלשלות.

כמו שכתוב⁹⁹ "כי אל דעות ה'".

ולגבי יחוד וחיבור זה בין שני הפכים כתיב 'כי א-ל דעות ה'', דלפי פשוטו הפירוש הוא שה' הוא א-ל היודע הכל (מצו"ד). אבל יש להבין מדוע נקט לשון בלתי רגיל זה כדי לבטא ענין זה. אלא הדבר יובן על פי המשמעות הפנימית בכתוב, ש'דעות' לשון רבים משמע שהוא יתברך כולל בעצמו ומחבר שתי דעות הפכיות, כפי שממשיך.

שכולל ב' דעות.

[מבאר מה הן הב' דעות:]

שכשם ש'מלמעלה למטה' כוליה קמיה כלא

נותן התורה, ולימוד ההלכה הוא מפני שהיא 'דבר ה' ממש (ראה בהגהה כאן).

[ומבאר שעל ידי לימוד התורה מתוך ביטול, התלמיד חכם נעשה כמו צינור ואמצעי שבו ועל ידו דבר ה' וחכמתו יתברך באים לידי גילוי למטה, ובכך פועלים שלום:]

ו'דבר ה' ממש זו הלכה⁹³, והמשנה היא המדברת בפיהם⁹⁴, וכמו שכתוב⁹⁵ "וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ", "וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ"⁹⁶.

התורה היא דבר ה' ממש וחכמתו יתברך, ואם האדם עוסק בתורה מתוך ביטול אזי דברים אלו יכולים לבוא לידי גילוי למטה, כי אין ישות ומציאות האדם מעלימה ומסתירה על גילוי זה. וזהו הפירוש של מה שאמר המלאך שלמד תורה עם הבית יוסף, להבית יוסף, 'אני המשנה המדברת בפיו', שהמשנה עצמה (ולא דברי האדם עצמו) מדברת דרך פה האדם. וכן זוהי משמעות הכתובים 'ודברי אשר שמתו בפיו' שהתורה היא 'דברי' ממש, דברי ה', רק שהוא יתברך 'שם' דברים אלו בפה האדם, ואם הוא בטל אליו, אזי הם באים לידי גילוי על ידו. וכן כתיב 'ואשים דברי בפיו' על דרך הנ"ל.

ועל-ידי-זה - שדבר ה' וחכמתו יתברך מתגלים למטה באמצעות התלמידי חכמים - 'מרבים שלום

93. שבת קלח, ב.

94. מגיד מישרים ר"פ ויקרא.

95. ישעי' נט, כא.

96. ישעי' נא, טז.

97. ע"פ שמות כו, כח.

98. וראה סד"ה והבריה התיכון תרנ"ח.

99. שמואל-א ב, ג.

חשיב כך מלמטה למעלה כו'. והיינו על ידי לימוד התורה בבחינה זו. שעל זה נאמר ולא תחללו כו' כמו שכתוב במקום אחר. וזהו ענין מאמר רז"ל כל

חשיב, כך 'מלמטה למעלה' כו' [הכל בטל].

ב' הדעות נקראות 'דעת עליון' ו'דעת תחתון', ועניינן הוא¹⁰⁰: 'דעת עליון' היא הדעה וההשקפה האלקית שמצד למעלה, היינו, מהות הדברים כפי שנראית מהמבט של ה', והוא, שלמעלה 'יש' ולמטה 'אין'. כלומר, לגבי למעלה, כל מה שלמעלה יותר מציאותו אמיתית יותר, כי הוא קרוב יותר להקב"ה, ואילו כל מה שנמשך למטה יותר, הוא יותר כ'אין' ובטל ואינו תופס מקום.

ובחינת 'דעת תחתון' היא הדעה וההשקפה של האור האלקי היורד ומתלבש בעולמות והנבראים, שהעולמות תופסים מקום אצלו ויש להם חשיבות כל שהיא, שהרי ענין אור זה הוא להחיותם ולקיימם. והדעה וההשקפה של אור זה הוא שכל מה שלמטה יותר נחשב יותר ל'יש' ומציאות, וכל מה שלמעלה יותר נחשב ל'אין'. כלומר, כיון שאור זה יורד למטה העולמות נראים ליש ומציאות אצלו, משא"כ כל מה שלמעלה יותר הוא יותר בלתי מושג ונתפס, בבחינת 'אין', שאינו קיים לגבי אור זה.

וב' דעות אלו שתיהן הן באלקות, כי גם 'דעת תחתון' היא מצד האור האלקי המצומצם המתלבש בעולמות ונבראים.

והנה, על ידי הלימוד של תלמידי חכמים, שלומדים מתוך ביטול, הדעה העליונה נמשכת ומאירה בתוך הדעה התחתונה, שגם למטה יהיה ניכר ונראה איך שהקב"ה הוא ה'יש' והמציאות האמיתית, וכל מה שלמטה יותר נחשב יותר ל'אין' ובטל. כי על ידי לימודם ממשיכים מדרגה שלמעלה מסדר השתלשלות, שלגבה 'דעת עליון' ו'דעת תחתון' שוות ממש, ולכן ביכולתה לפעול התקשרות והתחברות ביניהן, ש'דעת עליון' תאיר ותתגלה למטה ב'דעת תחתון'.

והיינו, על-ידי לימוד התורה בבחינה זו - מתוך ביטול מוחלט לה', להיות מ'לימודי ה''. שעל ידי לימוד התורה באופן כזה האדם נעשה אמצעי שדרכו באה לידי גילוי דרגה שלמעלה מהשתלשלות שבכוחה לפעול חיבור ב' הפכים של 'דעת עליון' ו'דעת תחתון'.

שעל זה נאמר¹⁰¹ "ולא תחללו כו' [את שם קדש]". כמו שכתוב במקום אחר¹⁰² - לא לעשות מקום חלל וריק מה' על ידי לימוד התורה בישות וגאווה. אלא יש ללמוד מתוך ביטול לה' שעל ידי כך יפעל שלום בעולם, שימשיך ויגלה את הדעה העליונה למטה בתוך העולם ונפש האדם, חיבור דעת עליון ודעת תחתון.

תולדות יד, ד. ד"ה וישלח יעקב תקפ"ג. שם וישלח מד, א. ד"ה משה ידבר תקפ"ג. שם יתרו שפב, ב. פירוש המלות פקל"ח ואילך. אוה"ת דרושים לסוכות ע' אתשל. וראה חסידות מבוארת מועדים ח"ב עמ' נ"א.

101. ויקרא כב, לב.

102. וראה לקו"ת שה"ש ד"ה נאווי לחייך (יב, ד), וסה"מ תקס"ד ע' ח. וראה גם ד"ה כתיב לא תחללו בסה"מ תקס"ב ח"ב ע' שפ. וראה תו"א יתרו סח, ב, ובסה"מ תקס"ו ע' רח. לקו"ת ויקרא ד, ד. חוקת נז, ב, סה"מ תקס"ה ע' תרעה. לקו"ת שה"ש א, א.

100. ראה ס' מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רסב ואילך. ראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת ראה כג, ד. שם דרושים לשמ"ע פג, א. שם שיר השירים מז, ב. ספר המאמרים תקס"ב ע' רו. סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשעח. סה"מ תקס"ד ע' קנו. סה"מ תקס"ו ע' רח. ע' שכח. סידור שחרית מד, סע"א. שם דרושים לחתונה קכט, א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רסב. לעיל ע' קצו. לקמן ע' שעט. אמרי בינה פתח השער פ"ב. דרך חיים שער התשובה פכ"ז. שער האמונה בהקדמה [ד"ה וזהו ותאמר]. עטרת ראש שער ר"ה פ"ה. פ"ח. תו"ח בראשית יח, ג. שם לה, א. שם וירא צז, ב. ד"ה ויתן לך תקפ"ה. שם

לקוטי כה תברכו את בני ישראל תורה לה

העוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. דהיינו בחינת יחודא עילאה ובחינת יחודא תתאה, וזהו רב שלום בניך מרבים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, על ידי שהן תלמידי חכמים מקבלים מחכמה בחינת כח מ"ה. וזהו וישם לך שלום. כלומר, שהוא הנותן לך בחינת השלום להיות תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם על ידי דבר ה' זו הלכה,¹⁰³ והמשנה המדברת כו'. ואמרו רז"ל: כלי המחזיק ברכה לישראל הוא השלום שבחינת שלום זהו בחינת כלי לקבל ברכה עליונה בחינת ישא

מהשתלשלות, שבכוחו לפעול שלום זה. וזהו "וישם לך שלום".

כלומר, שהוא [יתברך] הנותן לך בחינת השלום, להיות 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם' על-ידי דבר ה' זו הלכה¹⁰⁴, והמשנה המדברת כו' [בפריך].

כלומר, שהשלום - חיבור 'דעת עליון' ו'דעת תחתון' - בא מאור אין סוף ב"ה עצמו, שזהו 'וישם', שהוא יתברך נותן ומשפיע בחינת שלום זה. כי השלום עצמו בא מגילוי בחינת אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, ורק שבא למטה באמצעות לימוד התורה של תלמידי חכמים מתוך ביטול. ולא שהם עצמם פועלים שלום וחיבור זה, רק שהם הכלים שעל ידם שלום זה יכול לבוא לפועל.

ואמרו רז"ל¹⁰⁵: 'כלי המחזיק ברכה לישראל הוא השלום' - שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום', שברכת ה' באה לעמו 'בשלום', באמצעות שלום, שבחינת שלום זהו בחינת כלי לקבל ברכה עליונה - בחינת "ישא

וזהו ענין מאמר רז"ל¹⁰³: 'כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּפִמְלִיָּא שְׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיָּא שְׁל מַטָּה' - שנאמר (ישעי' כז, ה) 'או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי', 'מעוזי' הוא התורה, ונאמר ב' פעמים 'שלום' - אחד למעלה ואחד למטה (רש"י).

[מבאר ענין 'פמליא של מעלה' ו'פמליא של מטה' על פי חסידות:]

דהיינו, בחינת 'יחודא עילאה' ובחינת 'יחודא תתאה' - שהם ב' 'דעות' הנזכרות לעיל - 'דעת עליון' ו'דעת תחתון', שעושה שלום ביניהם, שיתחברו ויתקשרו יחד, שגם בבחינת 'דעת תחתון' תבוא לידי גילוי בחינת 'דעת עליון'.

וזהו "ורב שלום בניך", 'מרבים שלום' ב'פמליא של מעלה' וב'פמליא של מטה'¹⁰⁴, על-ידי שהן 'תלמידי חכמים' - תלמיד של חכמה, מקבלים מחכמה, בחינת כח מ"ה - בבחינת ביטול, כי הביטול הוא הכלי שבו ועל ידו יכול לבוא לידי גילוי אור אין סוף ב"ה עצמו שלמעלה

הגהות צמח צדק

טו. ועיין ברבות תולדות ריש פרשה ס"ו. נשא סוף פרשה י"א.

שלום רב וגדול מאד, שהוא בין ב' בחינות נעלות וכלליות - יחודא עילאה, דעת עליון; ויחודא תתאה, דעת תחתון. 105. סוף עוקצין.

103. סנהדרין צט, ב.
104. אולי בא לבאר גם כן את הכוונה בכך שנאמר 'רב שלום', רב דווקא, ו'מרבים שלום' 'מרבים' דווקא, כי עושה

ה' פניו, שהוא למעלה מן ההשתלשלות. ולכן יש כח ביד חכמים להצריך לברך ברכת המזון אפילו בפחות מכשיעור שביעה שמן התורה. מפני שהן מבחינת 'ישא ה' פניו שלמעלה מן ההשתלשלות על ידי בחינת שלום.

וזהו ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, שיהא שמי נקרא עליהם בעסק תורתם ועבודתם, שתהיינה בבחינת לימודי ה', ואז ואני אברכם.

אתה נושא פנים לישראל, שנאמר 'ישא ה' פניו אליך', וענה, מפני שהם מדקדקים לברך ברכת המזון גם בפחות מכדי שיעור שביעה. ושאל, מדוע בשביל דבר זה דווקא מגיעה להם נשיאת פנים. והענין בזה על פי הנ"ל הוא, שכדי לפעול העלאת ניצוצות אלקיים גם כאשר יש בהם קדושה מועטת, פחות מכשיעור, יש צורך להארה אלקית הבאה מלמעלה מהשתלשלות, שדווקא הארה והתגלות גדולה זו בכוחה לפעול העלאת ניצוצות כאלו שיש בהם קדושה מועטת, מצד גודל ותוקף ההארה].

פרק ט

ענין 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', לימוד מתוך ביטול שגורם המשכת אלקות

[ומבאר מה שנאמר מיד אחר ברכת כהנים:]

וזהו "וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם"¹⁰⁷, שיהא 'שמי' נקרא עליהם בעסק תורתם ועבודתם, שתהיינה בבחינת 'לימודי ה' - ששם הקב"ה - הוי' - נקרא עליהם משום שעוסקים בתורה מתוך ביטול.

[ומבאר שעל ידי תחילת הכתוב 'ושמו את שמי על בני ישראל' יקויים המשך הכתוב - 'ואני אברכם':]

ואז "ואני אברכם" - 'אני' דייקא.

ה' פניו", שהוא למעלה מן ההשתלשלות (כנ"ל).

כלומר, מלבד בחינת השלום הנפעלת על ידי המשכת אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, הנה, דרגה זו שורה ומתגלה דווקא במקום שיש שלום - חיבור והתקשרות הפכים. היינו, שיש כאן ב' עניינים: א', שהגילוי שלמעלה מהשתלשלות פועל את השלום, כי בו אין חילוקים כלל, וכאשר דרגה זו מתגלית למטה גורמת לביטול כל ההפכים, ואז יכולים להתכלל ולהתחבר יחד. וב', שהמשכת דרגה זו היא דווקא במקום שיש שלום, שהשלום הוא הכלי להשראת והתגלות דרגה עליונה זו, בחינת 'ישא ה' פניו' כנ"ל.

ולכן, יש כח ביד חכמים¹⁰⁶ להצריך לברך ברכת המזון אפילו בפחות מכשיעור שביעה שמן התורה - על אף שאינו חייב מן התורה לברך ברכת המזון.

מפני שהן מבחינת "ישא ה' פניו" שלמעלה מן ההשתלשלות, על-ידי בחינת שלום [שפועלים על ידי לימודם] - כיון שהם בדרגה עליונה זו, הרי בכוחם להצריך ולגרום להמשכת דרגה זו גם כאשר איננו חייב מן התורה לברך ברכת המזון ובכך להמשיך דרגה זו.

[וזהו יישוב השאלה מתחילת המאמר בענין מאמר המלאכים לה', ששאלו: מפני מה

106. וראה ד"ה להבין מאמר רז"ל כי טובים דודיק מיין תו"א שמות (נדפס בהמעיינות על שמות עמ' ט"ו). 107. במדבר ו, כז.

אני אותיות אין. כי החכמה מאין תמצא דהיינו, מבחינת 'ישא ה' פניו. שתהיה הברכה מלמעלה למטה תוספת ברכה וריבוי השפעה מלמעלה מעלה מהשתלשלות. וזהו ענין ברכה בראש וברכה בסוף. ברכה בראש היא בחינת 'ברכך, שהיא מלמעלה למטה, וברכה בסוף ואני אברכם, מלמעלה למטה.¹⁰⁹

[ומבאר על מה מורה תיבת 'אני':]

'אני' אותיות 'אין' ¹⁰⁸ - מזה שאותיותיהם שוות מורה על כך שעניינם שוות, שענין 'אני' הוא בחינת 'אין'.

כי "תְּחַכְמֶנָּה מֵאֵין תִּמְצֵא" ¹⁰⁹ - שחכמה נמשכת ונמצאת מבחינת ה'אין', דרגה שלמעלה מסדר השתלשלות, דהיינו, מבחינת **"ישא ה' פניו"** - למעלה מהשתלשלות, שנקראת 'אין' מאחר שהיא למעלה מהשגת ותפוסת הנבראים.

[וזהו 'ואני' - דווקא - אברכם':]

שתהיה הברכה מלמעלה למטה, תוספת ברכה וריבוי השפעה מלמעלה מעלה מהשתלשלות - ברכה והמשכה מבחינת 'אין', אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות. וזהו 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', שהקב"ה מצווה את הכהנים לשים את שמו על בני ישראל, שיברך אותם שיוכלו ללמוד תורה מתוך ביטול מוחלט (על דרך התלמידי חכמים הנ"ל), שעל ידי זה שמו נקרא עליהם 'למודי הוי'', ועל ידי שהם

בבחינת ביטול זה נעשה המשך הדברים 'ואני אברכם', שנמשכת בהם הברכה וההמשכה האלקית מבחינת 'אני' אותיות 'אין', מבחינת 'ישא ה' פניו', אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, וכמבואר לעיל שהביטול הוא הכלי להמשכה זו מאור אין סוף ב"ה.

וזהו ענין **'ברכה בראש וברכה בסוף'**¹¹⁰.

'ברכה בראש' - היא בחינת **'ברכך'**, שהיא מלמעלה למטה - 'ברכה בראש' היינו שיש ברכה בתחילת וראשית ברכת כהנים, והיא הברכה במוכן של ריבוי (כמשל זריעת הגרעין שהובא לעיל), שהיא הברכה וההתעוררות הבאה מלמעלה לסייע לעבודת האדם מלמטה בהעלאת ריבוי ניצוצות אלקיים, כנ"ל.

'ברכה בסוף' - **"ואני אברכם"** - שנאמר בסוף ברכת כהנים, **מלמעלה למטה** - ברכה זו היא ענין המשכה והשפעה אלקית מלמעלה למטה מאור אין סוף ב"ה שלמעלה מהשתלשלות, על ידי ענין 'ושמו את שמי' הנ"ל.¹¹¹

הגהות צמח צדק

טז. בזה נזכר **"ואני אברכם"** בפרשת שמיני דף ל"ה, א'. ופרשת מקץ דף קצ"ט, א'. ויש פרשת יתרו דף ס"ז, א'.

109. איוב כה, יב.

110. זח"א כו, ב. זח"ג רלח, א. בסה"מ תקס"ו ע' רלד בשם ספר יצירה.

108. ראה פרדס (שער אם הא"ס הוא הכתר) ש"ג, פ"א. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב לע' תקמד. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלד. הנחות תקע"ז ע' ב.

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו

מיניץ

לזכות

הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו

מיניץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת הרה"ת הר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל,
ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחיו

נדבת אוריאל בן סופי וזוגתו מרת חנה טויבע בת חי' לאה ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו שיחיו

ניומאן וכל משפחתם

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון וכל משפחתו

לזכות משפחת באביטש

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

לזכות משפחת אהרן

שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

Refuah Sheleima for
Daniel Reuvein ben Dina
Donated Anonymously

לזכות

הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה

וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא

בת שיינא מלכה

לזכות

הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו מרת חי'

מושקא גורביץ וכל משפחתם

לזכות התמים אליה סילפין

לזכות הרה"ת ר' נפתלי

מיכאלאווסקי וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' אברהם

אברמסון וכל משפחתו

לזכות התמים מיכאל זהבי

לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה

לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם

מענדל, ובתיה מינא געלב

לזכות הרה"ת ר' שרגא

פייועל בראוד

לזכות הרה"ת ר' יוסף רסקין וכל

משפחתו

לזכות

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

הרבנית הצדקנית חי' מושקא

לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד

ומרת רחל לאה טיברג

לע"נ בתיה בת שלמה הלוי ע"ה

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר
אברמסון וכל משפחתו

לע"נ הרה"ת אברהם ישעי'
בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס

לזכות בת שבע שתחי'
בת הרה"ת יוחנן מרזוב
וכל משפחתו

לזכות דינה בת שבע
בת מאירה אסתר

לזכות פערל רייזל
בת אהובה ברכה

לזכות הרה"ת ר' יהושע
בירקאוויץ וכל משפחתו

לע"נ רבקה אלטא
בת חנה לאה ע"ה

לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא
ע"ה בת הרה"ת מרדכי אליה
'לחט"א האנאווער

לזכות הרה"ת ר' אביגדור
סימאנדס וכל משפחתו

לזכות הרה"ת ר' חיים משה
וזוגתו מנוחה רחל ובניהם מנחם
מענדל ופעסיא

לע"נ ראובן אברהם
בן אלתר שלמה זלמן

לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' שמואל
אייזיק הלוי ע"ה פאפאק
נדפס על ידי ולזכות משפחתו

לזכות ולרפו"ש עבור
חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות עמנואל בן חי' סאשה

לזכות ולרפו"ש ליוסף יצחק בן
איריס ודורי בן אורה
לזכות אשר בן רינה לזיווג
משורש נשמתו ולגאולה
שלימה של עם ישראל
בקרב ממש

לזכות ולרפו"ש לשאול אליהו
שיחי' בן חנה רבקה שתחי'

לזכות מרת חנה מינא
בת שושנה אביבה

לע"נ הר"ר כטריאל שלום בן
הר"ר חיים יצחק ע"ה

לזכות הרה"ת ר' יונתן מיכאל
הכהן בן ריסא, וכל משפחתו
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי'
בן מאלע, וכל משפחתו

לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים
ולע"נ רבקה בת יחזקאל

לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף
רובינשטיין ע"ה נדבת
חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות יהודית
ולזכות אחיותיה חי' מושקא,
זעלדא, ואחיה שרגא
פייוויש, מנחם מענדל
נדבת הורי' מרדכי אברהם
ישעיהו וזוגתו מרת אסתר
שפרה טלזנר

לזכות הרב ומשפיע שמואל לו,
שימשיך בעבודתו הקודש
מאת תלמידו שאול גנוגלי

לזכות
World Trade Copiers
ואברהם הולצברג

לזכות הת' מנחם מענדל
בן שיינא באשא

לזכות אסתר בת רחל

לזכות הילד חייל בצבאות ה'
אברהם זאב בן שיינא באשא

לזכות ר' לוי יצחק הלוי
וזוגתו מרת חנה קורינסקי
וכל יוצאי חלציהם
ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

נדפס באדיבות

